

Управління освіти Фрунзенської в місті Харкові ради

**Системна роботи з обдарованими
дітьми
Діагностика та супровід**

Харків 2013

системна роботи з обдарованими дітьми \

Уклад. Корнєєва О.В., Півоварова Н.А., Загній І.А, Кучеренко Г.О., Спица-Орищенко Н.А., практичні психологи Фрунзенського району м. Харкова.
2013р. -.

В книжці подана робота з дітьми, які виділяються підвищеним рівнем розумового розвитку на різних вікових етапах. Представлено методичні рекомендації для практичних психологів та педагогів які працюють з обдарованими дітьми. Це досвід роботи практичних психологів Фрунзенського району з організації індивідуальної та диференційованої роботи з обдарованими учнями. В роботі представлені приклади методик для системної роботи з учнями, батьками та вчителями в умовах масової школи. Представлені різні форми і методи, які сприяють розвитку інтелекту та дослідницьких навичок учнів. Добірка статей презентує досвід психологів Фрунзенського району м. Харкова.

Методичні рекомендації складено з урахуванням наказів Міністерства освіти та науки України про роботу з обдарованими та здібними учнями.

Зміст

Корнєєва Ольга Валеріївна «Проблема навчання і виховання обдарованих дітей. Здібності, обдарованість, талант: психологія взаємозв'язку та відмінностей»_____3

Пивоварова Наталія Анатоліївна «Комплексний підхід у вивченні інтелектуально обдарованих учнів»_____

Загній Інга Анатоліївна Програма для розвитку загальних здібностей : «РОЗВИВАЛКА»_____

Спица-Оріщенко Наталія Анатоліївна «Соціально-психологічний тренінг для вчителів:Розвиток комунікативних умінь і навичок педагогів»_____

Кучерявенко Галина Олександрівна «Використання тренінгових форм роботи з батьками здібних дітей з формування певних підходів для кращого порозуміння з дітьми»_____

Пивоварова Наталія Анатоліївна, Корнєєва Ольга Валеріївна «Тренінг для учнів- учасників олімпіад та МАН»_____

Література_____

Додатки_____

Проблема навчання і виховання обдарованих дітей. Здібності, обдарованість, талант: психологія взаємозв'язку та відмінностей

Корнєєва Ольга Валеріївна,

практичний психолог Харківського ліцею № 161 «Імпульс»

Проблема обдарованості актуальна протягом кількох сторіч, але й до сьогодні залишається відкритою. Не викликає сумніву те, що потенціал обдарованості є найціннішим ресурсом духовного поступу й матеріального розвитку людства. Обдарована людина може дати державі, суспільству, людству загалом значно більше ніж людина з посередніми здібностями. Тому перед суспільством і школою завжди була і існує до сьогодні проблема навчання і виховання обдарованих дітей. Гострота цієї проблеми наростала разом із темпами розвитку виробництва, науки, наукових технологій. Зараз у комплексі психолого-педагогічних наук, у філософії освіти наголошується, що в жодному разі не можна принижувати роль і значення природжених задатків дітей. Але, як зазначив, один із американських психологів: "Є щось у людському характері, що не приймає юних розумників. Ніхто не може сказати чому. Спортивні та художні таланти сприймаються позитивно, але високий інтелект не породжує симпатій. Людей дратують інтелектуали". Дуже прикро, але подібне ставлення до „юних розумників” спостерігається і у нас. Є багато дорослих, де б вони не жили, яким важко визначити іншого розумнішим за себе.

Система освіти формує людські якості і закладає ті фізичні, моральні та інтелектуальні ресурси, які людина реалізує у своєму житті. Тому від якості освіти залежить те, як людина буде бачити своє місце у світі, реалізовуватиме себе, на які цінності буде орієнтуватиметься. Від освіти також залежить і формування або погляд на перебіг світового розвитку, орієнтація на миттєвість. Утім, попри ці твердження, значення освіти недооцінюється. Якість освіти потребує серйозних змін. У системі ринкових відносин недостатньо освіченій людині рано чи пізно загрожує незатребуваність, її

ніхто не стане утримувати просто так. Роки бездіяльного «відсиджування» робочого часу минули. Більше того, від людини нині очікують якісної, ініціативної, творчої роботи. А ці речі прямо пов'язані з освітою, що стає потужним чинником інтенсифікації виробництва, підвищення якості виробів та послуг і, звісно ж, одержання прибутку.

Щоб мати можливість знайти своє місце в житті, учень сучасної школи має володіти певними вміннями:

- гнучко адаптуватись у мінливих життєвих ситуаціях;
- самостійно та критично мислити;
- бачити та формувати проблему (в особистому та професійному плані), знаходити шляхи раціонального її вирішення;
- усвідомлювати, де і яким чином здобуті знання можуть бути використані;
- генерувати нові ідеї, творчо мислити;
- грамотно працювати з інформацією (уміти збирати потрібні факти, аналізувати їх, висувати гіпотези вирішення проблем, робити необхідні узагальнення, зіставляти їх з аналогічними або альтернативними варіантами вирішення, встановлювати статистичні закономірності, робити аргументовані висновки, використовувати їх для вирішення нових проблем);
- бути комунікабельним, контактним у різних соціальних групах, уміти працювати в колективі, у різних галузях, різних ситуаціях, легко запобігати та виходити з будь-яких конфліктних ситуацій;
- самостійно працювати над розвитком особистої моральності, інтелекту, культурного рівня.

Реформування освіти в зазначених напрямках може відбуватися лише на принципах гуманізму, наукової обґрунтованості. Нині реалізувати ці принципи в значній мірі допомагає психологія, як інтегрована природнича наука, яка має якісний методологічний апарат.

Лише суспільна систематична робота вчителів, батьків та психолога може розвинути творчі здібності дитини, збільшити їх адекватну самооцінку. Ця робота – спроба систематизувати роботу практичного психолога з

обдарованими та здібними дітьми. Вона спрямована не лише на підтримку обдарованих дітей, а ще й на розвиток здібностей всіх дітей, які навчаються в ліцеї.

Сучасні вимоги призвели до необхідності систематизувати роботу психолога з учнями, які мають високий рівень учбово –пізнавальної діяльності.

Мета цієї роботи – утворити оптимальні умови для розвитку та самореалізації учнів з високим показником мотивації та академічної мобільності. Реалізація даної мети розраховує на рішення деяких задач: вивчення індивідуальних особливостей та можливостей учнів;

1. вибір методик, які збільшують внутрішню мотивацію до навчання;
2. формування вікової ерудиції;
3. розвиток комунікативних здібностей учнів різними методиками;
4. активація творчого потенціалу особистості та формування досвіду самостійної творчої діяльності;
5. ознайомлення та формування позитивного ставлення батьків та вчителів до даної проблеми шляхом певних методик.

Обдарованість

У загальному вигляді поняття „обдарованість” розкривається як когнітивний, соціальний і мотиваційний потенціал, який дає можливість досягти високий результатів в одному чи декількох напрямках. Розуміння сутності обдарованості та її природи характеризується надзвичайно широким діапазоном поглядів.

На жаль, і стосовно обдарованих дітей термін „обдарований” використовують дуже обережно. Здебільшого задовольняються поняттям „здібний”.

Психологічний словник дає таке пояснення терміна „здібний”: „Здібність – це такі індивідуально-психологічні особливості людини, які сприяють успішному виконанню нею тієї чи іншої діяльності і не зводяться тільки до знань, умінь та навичок, які вона має”.

Загальноприйнятою є думка, що людина не народжується з готовими здібностями. Вродженими є лише задатки, тобто анатомо-фізіологічні передумови формування здібностей. Саме на їх основі, під впливом навчання і виховання, під час взаємодії людини з навколишнім середовищем розвиваються її здібності.

Психологи розрізняють загальні та спеціальні здібності.

Загальні – це загальні розумові або інтелектуальні здібності.

Спеціальні – здібності до окремих видів діяльності: до тих чи інших видів мистецтва, мов, математики, техніки тощо.

Видатний дослідник обдарованості Н.С.Лейтес запропонував розрізняти три категорії здібних дітей за такими ознаками:

1. ранній прояв інтелекту;
2. яскравий прояв здібностей до окремих видів діяльності і предметів;
3. потенційні ознаки обдарованості.

Здібності людини

Під здібними розуміються як властивості чи якості індивіда, що обумовлюють успішність діяльності чи оволодіння нею, як індивідуальні якості, що відрізняють однієї людини від іншого і, що виявляються в успішності діяльності.

Психологічний аналіз показує, що будь-яку діяльність можна розкласти на окремі психічні функції, що являють собою найбільш загальні родові форми діяльності. Окремі психічні функції реалізуються складними, нейрофізіологічними функціональними системами, що мають властивість, що дозволяє здійснювати визначену психічну функцію. Це властивість – загальна здатність, віднесена до конкретної психічної функції.

Здібності – є властивості функціональних систем, що реалізують окремі психічні функції, що мають індивідуальну міру виразності і виявляються в успішності і якісній своєрідності освоєння і реалізації діяльності.

Як же співвідносяться здібності і задатки?

Загальні властивості нервової системи, специфіку організації головного мозку, що виявляються в продуктивності психічної діяльності, відносять до загальних задатків, спеціальні задатки – властивості нейронів і нейронних модулів (нейронних ланцюгів).

Здібності не формуються з задатків. Здібності і задатки є властивостями: перші – функціональних систем, другі – компонентів цих систем. З розвитком системи змінюються і її властивості, що визначаються як елементами системи, так і їхніми зв'язками.

Існує й інше розуміння задатків: їх можна розглядати як генетичні програми, що визначають розвиток функціональних систем у структурі мозку і людини в цілому як індивіда.

Здібності реалізують функцію відображення і перетворення дійсності в практичній і ідеальній формах. Здібності – одне з базових якостей психіки поряд зі змістовною стороною, що включає знання про об'єктивний світ і переживання.

Розвиток здібностей відбувається в процесі життєдіяльності і діяльності (навчальної, трудовий, ігровий). Джерелом цього розвитку виступає протиріччя між наявним рівнем розвитку здібностей і вимогами діяльності.

Найважливішим моментом розвитку здібностей є тонке пристосування операційних механізмів до умов діяльності.

Розвиток здібностей проходить через три етапи:

- по-перше, дитина, на відміну від тварини, народжується з незавершеним формуванням функціональних систем психічної діяльності, що визрівають протягом тривалого постнатального періоду. Цей процес визрівання визначається середовищем життєдіяльності;

- по-друге, подальший розвиток диктується соціальними формами діяльності;

- по-третє, розвиток здібностей визначається індивідуальними цінностями. Саме ці індивідуальні цінності і змісти будуть визначати якісну специфіку здібностей, від її буде залежати, що побачить і запам'ятає людину.

Людина від природи наділена загальними здібностями. Спеціальні здібності – є загальні здібності, що набули риси оперативності під впливом вимог діяльності.

Обдарованість визначається як інтегральний прояв здібностей з метою конкретної діяльності.

Інтелект же можна визначити як інтегральний прояв здібностей, знань і умінь. В інтелекті операційні дії здібностей доповнюються більш узагальненими операційними схемами, планами і програмами поведіння, а також знаннями про зовнішній світ, про інших людей і самому собі.

Талант – є прояв інтелекту у відношенні конкретної діяльності, пізнання природи.

Духовні здібності – це інтегральний прояв інтелекту і духовності особистості. У своєму вищому прояві духовні здібності характеризують генія. В.М. Теплов підкреслював, що значним творцем може бути тільки людині з великим духовним змістом.

Якщо здібності виявляються в діяльності, то духовні здібності визначають учинок. Якщо при розгляді здібностей ми маємо справу із суб'єктом діяльності, то в духовних здібностях виявляється особистість, тобто духовні здібності складають сутність індивідуальності людини.

Здібності тією чи іншою мірою дані природою всім, але серед нас, як зірочки, іноді зустрічаються дуже обдаровані люди. Може їх було б більше, якби із самого дитинства їм давали можливість вийти за рамки «учбово-педагогічного процесу», якби стимулювали обдарованість.

Процес пізнання визначений прийнятою задачею тільки на першій його стадії. Потім, у залежності від того, чи розглядає людина рішення задачі як засіб для здійснення зовнішніх стосовно пізнання цілей чи воно саме є метою, визначається і доля процесу.

У першому випадку він обривається, як тільки вирішена задача. В другому, навпроти, він розвивається. Тут можна спостерігати феномен саморуку діяльності, що приводить до виходу за межі заданого, що і дозволяє

побачити «непередбачене». У цьому виході за межі заданого, у здібності до продовження пізнання за рамками вимог заданої (вихідної) ситуації, тобто в ситуативно нестимульованої продуктивної діяльності і криється таємниця вищих форм творчості, здатність бачити в предметі щось нове, таке, чого не бачать інші, що і визначає її творчий статус.

Саме на цій підставі була постульована ця здатність до розвитку діяльності (те, що з боку виступає як саморозвиток діяльності) як ознаку, що визначає обдарованість. Передбачається, що таке розуміння розкриває думку Б.М. Теплова: « У цій характеристиці особистості, що ми називаємо обдарованість, не можна бачити просту суму здібностей: у порівнянні зі здібностями, вона складає нову якість».

Поводження обдарованої людини відбиває взаємодія між трьома основними групами людських якостей. Ці групи являють собою загальні чи спеціальні здібності вище за середнє, високий рівень включеності в задачу і високий рівень креативності. Обдаровані люди чи володіють здатні до розвитку цієї системи якостей і додатку її до будь-якої потенційно кошовної області людської діяльності.

Творчі здібності й обдарованість не зв'язані прямо з рівнем загальних і спеціальних здібностей, що є реальним засобом успішного здійснення діяльності, але не визначають однозначно творчий потенціал особистості. Їхній внесок реалізується, лише переломлюючи через мотиваційну структуру особистості, її ціннісні орієнтації.

При цьому минулому виділені два типи мотивації. До першого, що забезпечує високий рівень пізнавальної самодіяльності, відноситься перевага пізнавальної мотивації, зацікавленість у справі, а не у своєму успіху. Другий тип мотивації виступає психологічним бар'єром для прояву пізнавальної самодіяльності. Сюди відносяться зовнішні стосовно пізнання мотиви.

Обдаровані діти виявляють себе ще в раннім дитинстві, але не завжди, на жаль, вони знаходять підтримку у своїх учителів, тому що

виявляють бунтарські похилості і не вписуються в загальноприйняті стандарти.

Виходячи з усього перерахованого вище, можна сказати, що розуміння творчості в такому виді дозволять зробити висновок про те, що немає творчих здібностей, що існують паралельно з загальними і спеціальними (поділ коефіцієнта інтелекту і креативності Гілфордом). Разом з тим, творчий потенціал особистості не є результат чисто кількісного росту здібностей. Те, що прийнято називати творчими здібностями, з погляду Д.Б. Богоявленської, є здатність до здійснення ситуативно нестимульованої продуктивної діяльності, тобто здатність до пізнавальної самодіяльності. Її прояв не обмежений сферою професій розумової праці і характеризує творчий характер будь-якого виду праці.

Феноменологію творчості можна розділити на три основних види, яким відповідають типи творчості :

- Стимульно-продуктивний – діяльність може мати продуктивний характер, але ця діяльність щораз визначається дією якого-небудь зовнішнього стимулу. Вищі прояви на цьому рівні відбивають високий рівень розвитку розумових здібностей і тотожні поняттю «загальна обдарованість»;

- Евристичний – діяльність приймає творчий характер. Маючи досить надійний спосіб рішення, людина продовжує аналізувати склад, структуру своєї діяльності, зіставляє між собою окремі задачі, що приводить його до відкриття нових оригінальних, зовні більш дотепних способів рішення. Кожна знайдена закономірність переживається самим евристом як відкриття, творча знахідка. У той же час вона оцінюється тільки як новий, «свій» спосіб, що дозволить йому вирішити поставлені перед ним задачі;

- Креативний – самостійно знайдена емпірична закономірність не використовується як прийом рішення, а виступає як нова проблема. Знайдені закономірності піддаються доказу шляхом аналізу їхньої вихідної генетичної підстави. Тут дія індивіда здобуває характер, що породжує, і усе більш утрачає форму відповіді: його результат ширше, ніж вихідна мета. Таким чином,

творчість у вузькому змісті слова починається там, де перестає бути тільки відповіддю, тільки рішенням заздалегідь поставленої задачі. При цьому воно залишається і рішенням, і відповіддю, але разом з тим у ньому є щось «поверх того», і цим і визначається його творчий статус.

Два останніх рівні фіксують те, що прийнято називати «творча обдарованість».

Таким чином, розуміння творчих здібностей Д.Б. Богоявленської і її послідовників не збігається з тим, що в даний час розглядається як загальну обдарованість (високий рівень розвитку здібностей).

Але воно не збігається і з другою концепцією, що представляє «креативність» чи «творча обдарованість». У протиположності Гілфорду вони говорять, що рух думки в різних напрямках не є результатом його руху вшир, а, навпаки, усередину.

Чи можна розвивати обдарованість? Звичайно! Представлене розуміння природи обдарованості і наявність адекватної методики її діагностики дозволяють безпосередньо перейти до побудови системи розвитку творчих здібностей і обдарованості.

Це - насамперед створення оптимальних умов для прояву і становлення творчих можливостей учнів, що має на увазі в першу чергу зняття обмежень, бар'єрів, що прямо придушують творчий ріст дітей. Тому обов'язковим моментом програми є вимога гнучкості в її організації, що допускає зміни по параметрах темпу, обсягу і предметного змісту навчальної програми. Ця гнучкість програм дозволить, з одного боку, забезпечити дійсне одержання суспільно необхідного рівня утворення, а з іншого боку – дозволить максимально через власний вибір і зусилля просунути тим, хто на це здатний. Оскільки високі вимоги усім відбивають бажання учитися, а занижені – гальмують розвиток інших, то в цій ситуації індивідуалізація навчання забезпечує індивідуальний темп навчання і визначає характер і міру навчального навантаження в зоні найближчого розвитку учня, але за умови створення мотиваційних передумов власного руху учня.

Другий напрямок, по якому намічене здійснення індивідуалізації навчання це воля у виборі профілю навчання, з огляду на схильності особистості. З цією метою в загальну систему об'єднання вводиться мережа дослідницьких об'єднань, що надають учнем не тільки можливості вибору напрямку дослідницької роботи, але і просування в предметі (принцип реалізації особистості – Шадріков В.Д.).

Ускладнювати програму шляхом збільшення навчального навантаження на учня можна тільки до визначеної межі, не викликаючи перевантажень. Подальший розвиток можливостей учня повинний проходити в рамках включення його в дослідницьку роботу, тому що формувати творчі здібності можна лише через включення у творчий процес.

Дослідницька діяльність забезпечує більш високий рівень системності знання, що виключає його формалізм.

Наступний напрямок здійснення індивідуалізованого навчання полягає в активізації ролі педагога в підборі індивідуальних прийомів навчання на основі рекомендацій психологів, а також розробленої технології особистісно-орієнтованого, різнорівневого навчання.

Усі три названих напрямки можуть дати оптимальний ефект лише за умови формування пізнавальної спрямованості і вищих духовних цінностей.

Таким чином, робота з обдарованими дітьми припускає наявність даних про структурно-якісні характеристики обдарованості, методик їхнього виявлення і розвитку, а потім організаційних заходів, у рамках яких і здійснюється практична робота по подальшому розвитку творчих здібностей і обдарованості.

Робота з обдарованими дітьми.

Чітко фіксованого поняття обдарованості в літературі немає. Як правило, обдарованість визначається за допомогою якихось параметрів або феноменологічних проявів. Так, К. Текекс уважає, що обдарованість в основному визначається трьома взаємозалежними поняттями: випереджальним розвитком пізнання, психологічним розвитком і фізичними

даними. О. Йоголевич вважає, що до обдарованості логічніше за все ставитись як до взаємозв'язку значного (як мінімум, вищого за середній) інтелекту, інтенсивних творчих чи фізичних здібностей та емоційно-вольової спрямованості.

До основних сфер обдарованості відносять: освітню, наукову, художню, спортивну, підприємницьку й комунікативну.

Найбільш складні питання в загальній проблемі обдарованості:

- Як виділити обдарованих дітей (які параметри та критерії брати за основу)?
- Що робити, щоб розвинути в обдарованих дітей їхній дар (хто і як повинен їх учити, де це треба робити: у спеціалізованих закладах чи ж дитині варто створювати умови для розвитку «на місці»).

Проблеми діагностики обдарованості

Обдарованість, як правило, визначається шляхом вивчення сфери її прояву, інтелектуального діапазону (сукупності інтелектуальних можливостей), сфери найвищих досягнень у реалізації здібностей, рівня фізичного розвитку, рівня працездатності, мотиваційного обґрунтування та його відображення в емоційному настрої й вольовій завзятості зростаючої людини. Тобто діагностика обдарованості насамперед спирається на результати продуктивної діяльності (підсумки олімпіад, конкурсів, змагань, дані психолого-педагогічних обстежень). М. Лейтес відзначає, що ознаки обдарованості в дитячі роки оцінюються шляхом з'ясування співвідношення в них вікового і власне індивідуального. Батькам і вчителям варто знати, що всі успіхи дитини спочатку з упевненістю можна оцінити як вікові прояви обдарованості, а чи стануть вони стійкими індивідуальними особливостями, буде залежати від багатьох внутрішніх і зовнішніх умов.

Кого ж можна вважати обдарованими? У літературі зустрічаються твердження, що тільки 2-6 % людей можна вважати обдарованими. Численні ж дослідження показують, що із задатками обдарованості, здатністю до ефективної плідної діяльності народжується кожна психічно нормальна

людина. А ось спрямованість і ступінь обдарованості різні. Подальша доля дару залежить від мікро-, мезо- й макросередовища, де живе і формує своє «я» людина. Варто помітити, що в діагностиці обдарованості критерій випередження (випереджального розвитку) не універсальний. Крім того, поки недостатньо з'ясовано, як пов'язані високі досягнення дітей та їх емоційна залученість: що є причиною, а що наслідком.

Зараз існують конкретні програми відбору обдарованих дітей у різних галузях знання та творчості.

Для виявлення обдарованих дітей найбільш широко застосовуються стандартизовані методи виміру інтелекту, серед яких перевага віддається тим, що дозволяють визначати рівень когнітивного й мовного розвитку дитини.

Розроблені також стандартизовані тести досягнень для школярів, призначені для виявлення дітей, які мають виняткові здібності в основних навчальних дисциплінах: читанні, математиці та природознавстві.

Стандартні тести на перцептивно-руховий розвиток виявляють дітей дошкільного віку з винятково добре розвиненими руховими здібностями

Існують стандартні тести, що дають оцінку соціальної компетентності та зрілості дітей дошкільного віку, визначають рівень їхнього особистісного розвитку й навички спілкування з іншими людьми (шкала соціальної зрілості; шкала соціальної компетентності дошкільників й ін.).

Оцінка творчих здібностей дітей проводиться на основі методик Торренса. Причому в якості однієї з провідних характеристик творчості розглядається швидкість (легкість), гнучкість, оригінальність і точність мислення, а також уява (тести Торренса на художнє творче мислення, на вербальне творче мислення; творчі здібності в діяльності й у русі).

У вітчизняній психології питання діагностики й розвитку креативності докладно розглянуті в роботах Д. Богоявленської.

К. Текекс розглядає таких можливих провісників обдарованості:

- можливість і здатність у трирічному віці стежити за двома й більше подіями, що відбуваються;

- здатність простежувати в ранньому дитинстві причинно-наслідкові зв'язки та робити висновки;
- відмінна пам'ять, рання мова й абстрактне мислення;
- уміння широко користуватись накопиченими знаннями;
- схильність до класифікації та категоризації;
- уміння ставити запитання та створювати складні граматичні конструкції;
- підвищена концентрація на чому-небудь, ступінь заглибленості в задачу;
- нелюбов до готових відповідей;
- підвищена електрохімічна й біохімічна активність мозку.

Деякі психологічні особливості обдарованих дітей

Що стосується психосоціального розвитку, то обдарованим дітям, як правило, властиві такі риси:

- сильно розвинене почуття справедливості, що виявляється дуже рано;
- дуже яскрава уява, в якій вимисел і реальність зливаються воєдино;
- добре розвинене почуття гумору (обожнюють незгідності, гру слів і т. п.);
- спроби вирішувати проблеми, що є не під силу;
- перебільшені страхи й надмірне сприйняття невербальних проявів почуттів оточуючими, тобто підвищена вразливість і ранимість;
- всепоглинаюча цікавість і розмаїтість інтересів;
- іноді переривають дорослих, не дослухують відповідь на поставлене запитання, тому що люблять самотійно «докопуватись» до суті.

Фізичні характеристики обдарованих дітей так само різноманітні, як і самі діти. Два стереотипи-суперники: худий, маленький і блідий «книжковий хробак» в окулярах і міцний, високий, здоровий і красивий у порівнянні з однолітками дитина далекі від істини.

Можна послатись тільки на деякій грані обдарованості, про які часто згадують дослідники. Помічено, що дуже часто обдаровані діти в дитинстві більше не сплять, ніж сплять. А ось навички тонкої моторики, ручної роботи в

обдарованих можуть бути менш розвинені в порівнянні з пізнанням. Це важливо враховувати, тому що нерівність у порівнянні з нормами розвитку часто веде до роздратування, що виявляється з боку дорослих, і росту залежності поведінки дитини.

Основні проблеми обдарованих дітей

(за Л. Холлінгуорт)

В обдарованих дітей протягом їхнього життя виникає досить багато різноманітних проблем, серед яких можна виділити:

1. Ворожість до школи. Навчальна програма для них нудна й нецікава, тому що не відповідає їх здібностям. Отже, можливі порушення в поведінці, за які до дітей застосовуються «каральні» заходи.

2. Ігрові інтереси. Обдаровані діти люблять складні ігри й байдужі до простих, котрими захоплюються їхні однолітки. Як наслідок, діти залишаються в ізоляції.

3. Конформність. Вона виявляється у відкиданні стандартних вимог, особливо якщо вони йдуть у розрив з інтересами обдарованої дитини.

4. Занурення у філософські проблеми. Замислюються над питаннями життя і смерті, релігійних вірувань і т. п.

5. Невідповідність між фізичним, інтелектуальним і соціальним розвитком. Часто обдаровані діти віддають перевагу спілкуванню зі старшими, і їм досить важко стати лідерами.

Ми уже відзначали, що обдаровані діти досить уразливі. Уітмор виділяє такі причини уразливості:

- прагнення до досконалості (перфекціонізм) - не заспокоюються, не досягаючи вищого рівня;
- відчуття незадоволеності - дуже критичні до себе та своїх досягнень, низька самооцінка;
- нереалістичні цілі - часто ставлять завищені цілі, а не досягаючи їх, засмучуються та переживають;

- надчутливість - дуже сприйнятливі до сенсорних стимулів: слова й невербальні сигнали сприймають як неприйняття себе оточуючими. Часто таких дітей вважають гіперактивними, тому що вони постійно реагують на подразники та стимули різного роду;
- потреба в увазі дорослих - оскільки діти цікаві, вони часто монополізують увагу дорослих, через що можуть виникати тертя у стосунках з іншими дітьми;
- нетерпимість - більш обдаровані діти часто виявляють нетерпимість стосовно інших дітей, які стоять нижче за них за інтелектуальним розвитком.

Принципи побудови програм для обдарованих дітей

Яким же чином варто працювати з обдарованими дітьми?

Карне, Шведел і Ліннемайер виділили деякі основні принципи складання програм для обдарованих дітей молодшого віку:

1. Кожна дитина неповторна. Необхідно виділити сильні та слабкі сторони кожної дитини та скласти програми, що відповідають її потребам.
2. Обдаровані діти дуже критичні до себе і часом відрізняються несприятливим «Я-образом». Необхідно допомогти їм знайти реалістичне уявлення про себе. Особливо важливо згладити невідповідність між високим інтелектуальним розвитком і доступними руховими навичками.
3. Родина відіграє найважливішу роль в освіті обдарованої дитини, тому вона повинна працювати в тісному контакті зі школою.
4. Оскільки обдарованих дітей відрізняє широка сфера інтересів, програма повинна включати різноманітний матеріал, збалансований і сприятливий їх усебічному розвитку (в емоційному, руховому плані й у сфері спілкування).
5. Обдарована дитина, яка навчається в одній групі із «середніми» дітьми, повинна мати можливість спілкуватися з настільки ж розвиненими однолітками.
6. Керувати програмою навчання обдарованих дітей повинна людина, яка має спеціальну підготовку й відповідний досвід роботи.

7. Невід'ємна частина програми - система її оцінки. Важливо визначити, якою мірою дитина досягає поставлених цілей. У такий спосіб можна виявити слабкі місця програми й визначити, наскільки вона задовольняє потреби дитини. Тому повинна мати місце добре організована, ефективна й постійно діюча система виявлення обдарованості, в якій беруть участь і батьки.

8. Щоб забезпечити поступальний хід розвитку, програма повинна передбачати оптимальний і плановий перехід дитини з одного рівня на інший. Це вимагає спільних зусиль адміністрації, учителів і батьків.

9. Одного інтелекту в житті недостатньо, тому програма повинна розвивати цілеспрямованість, наполегливість і бажання довести справу до кінця.

10. Програма повинна передбачати розвиток творчих здібностей дитини.

Психологічний супровід обдарованих та здібних дітей в ході навчально-виховного процесу

Система психолого-педагогічного супроводження ґрунтується на періодизації вікового розвитку дитини Е. Еріксона та концепції появи психологічних новоутворень особистості Д. Ельконіна і В. Давидова. Психолого-педагогічне супроводження здійснює відстеження динаміки розвитку особистості кожної дитини та вивчає загальні тенденції і закономірності психічного, особистісного розвитку, процесів соціалізації та адаптації в період навчання та виховання.

Основною метою діяльності психологічної служби школи є соціальний розвиток навчального закладу через використання людського чинника, а також індивідуальний розвиток кожного суб'єкта навчально-виховного процесу, підвищення його творчого потенціалу.

Основними завданнями, згідно з метою є:

1) психологічне супроводження навчально-виховного процесу з обдарованими учнями;

2) психологічне забезпечення програм роботи з дітьми, що зазнають труднощі в навчанні.

3) організація психологічної роботи по підвищенню професійного рівня вчителів щодо якості особистості та зменшення бар'єру в стосунках з учнями.

4) Забезпечення своєчасного та системного вивчення, попередження різних недоліків на різних періодах адаптації учнів до нових умов школи.

Принципами діяльності психологічної служби є:

1. Принцип науковості – здійснення діяльності на основі досягнень сучасної психології з використанням валідних діагностичних методик, що пройшли адаптацію та містять вікові тестові норми.
2. Принцип гуманізації навчально-виховного процесу - пріоритету інтересів особистості дитини.
3. Принцип розвивального характеру діяльності.
4. Принцип сенситивності - урахування вікової періодизації в розвитку певних видів психічної діяльності.
5. Принцип індивідуального підходу — урахування індивідуальних темпів та напрямів розвитку особистості дитини та педагога.
6. Принцип підходу діяльності — вивчення особистості учнів та педагогів у процесі діяльності, приймаючи за головний показник динаміку розвитку певних якостей
7. Принцип системності — розгляд явищ у системі навчально-виховного процесу та сукупності взаємодії суб'єктів педагогічного процесу.

Напрямки діяльності психологічної служби школи є психодіагностика, корекційно-розвивальна робота, профілактика, психологічна освіта.

Суб'єктами діяльності психологічної служби є: майбутні учні школи, учні I—III ступенів школи, педагоги та педагогічний колектив, адміністрація школи та батьки учнів.

Застосовуються такі форми роботи: індивідуальні, групові, фронтальні в оптимальному співвідношенні. Змістом діяльності є психологічна діагностика суб'єктів навчально-виховного процесу, розробка комплексних програм щодо вирішення поставлених завдань, їх апробація, створення норм для даного навчально-виховного закладу, різні види аналізу отриманих результатів

(математичний, статистичний та інше). На основі аналізу процесів та створення корекційно-розвивальних програм для різних груп дітей, вчителів, батьків та інших учасників педагогічного процесу.

Критерієм ефективності психологічної служби є підвищення якості освітньо-виховного процесу, створення умов для розвитку и самореалізації учнів та вчителів на основі систематичної групової та індивідуальної психодіагностики, вивчення запитів до школи з боку учнів, батьків, суспільства, держави.

Соціально-психологічне забезпечення програми “Обдаровані діти”:

- розробка пакету документів (тести, анкети, програми тощо) з метою визначення та надання необхідної підтримки творчо обдарованим дітям;
- створення банку даних із змістовними характеристиками учнів;
- розробка і впровадження індивідуальних навчально-виховних програм;
- організація індивідуальної та диференційованої роботи з обдарованими учнями;
- створення психолого-розвиваючого простору, як найбільш сприятливого для реалізації програми в сім’ї, у колективі;
- навчання обдарованих підлітків навичкам психологічної стабільності та психорегуляції;
- формування вмінь адаптації у соціально-значущому середовищі (сім’я, група ровесників, класний колектив тощо) без зниження потреби в реалізації обдарованості;
- набуття навичок як лідера, так і виконавця, а також навичок спілкування на продуктивному рівні;
- формування навичок творчого саморозвитку;
- організація індивідуальної і диференційованої роботи з вчителями, спрямованої на підвищення рівня їх психологічної підготовки.
- цільове інформаційне забезпечення програми.

**Діагностика навчально – виховного
процесу особистості**

Визначення шляхів
підвищення розумового
розвитку засобами
навчання

Визначення умов
розвитку
професійних якостей
у вчителя

Визначення особистісних
механізмів
соціалізація та адаптація згідно з
особливостями вікових періодів

**КОРЕКЦІЙНО – РОЗВИВАЛЬНА
РОБОТА**

Оптиміза
ція
навчально -
виховного
процесу

Робота з
обдарованими
дітьми

Створення
умов
для
професійної
самореалізації
вчителя

Створення
умов
для формування
механізмів
соціалізації
у навчально -
виховному
процесі

Робота із
соціально -
дезадаптова-
ними дітьми

**ПСИХОПРОФІЛАКТИЧНА
ТА ПСИХОЛОГІЧНА ПРОСВІТА**

ДІАГНОСТИКА

Комплексний підхід у вивченні інтелектуально обдарованих учнів

Пивоварова Наталія Анатоліївна,

практичний психолог Харківської гімназії № 14

Робота з обдарованими учнями починається з пошуку обдарованих дітей. Критеріями прояву інтелектуальної обдарованості вважають: гостроту мислення, спостережливість, виражену різнобічну допитливість, вміння висловлювати свою думку, знання того, про що однолітки навіть і не здогадуються, виняткові здібності до основоположних понять, легке запам'ятовування інформації.

Методами оцінювання інтелектуальної сфери дітей можуть бути різні методики. Але якщо мета дослідження буде полягати у вивченні інтелектуальної сфери і визначенні не лише специфічних проявів інтелектуальної здібності, а і характерних особливостей індивідуальності обдарованих дітей, то спираючись на поняття обдарованості як комплексного утворення, «якісно-своєрідного співвідношення здібностей», при вивченні дітей необхідно використовувати комплексний підхід. Принцип комплексного, динамічного підходу у дослідженні обдарованих дітей передбачає вивчення їхньої особистості з різних позицій упродовж певного часу. Для якісного вивчення особистості учнів треба розробити банк методик психодіагностичного інструментарію за якими якісно проводиться відбір учнів за категоріями обдарованості.

В пошуку методик ми користувались наступними **задачами**:

1. Визначити рівень розвитку інтелекту учнів;
2. Виявити провідний тип мислення учнів;
3. Виявити рівень розвитку категоріального мислення учнів;
4. Визначити особливості життєвих установок учнів 13- років;
5. Розробити рекомендації вчителям, батькам, учням;
6. Розробити алгоритм психологічного супроводу обдарованих та здібних дітей (тренінги, рекомендації);
7. Розробити модель психологічної підтримки здібних дітей.

Перед проведенням діагностики ми поставили перед собою за мету насамперед розробити системну програму обстеження дітей, чітко сформулювати мету і завдання; спланувати етапи, зміст, час і місце проведення, склад учасників; детально обговорити й відпрацювати процедуру, підготувати всі необхідні матеріали для роботи.

Для визначення особливостей розвитку здібних дітей ми використали комплекс методик, який дозволяє нам визначити рівень розвитку інтелекту, здатності до узагальнення і абстрагування, домінуючого типу мислення та життєвих орієнтацій підростаючого покоління.

Комплект методик:

1. Методика "Тип мислення" в модифікації Г.В. Резапкіної.

Цей тест складається з сорока питань і виявляє типи мислення – предметно-дієве, абстрактно-символічне, словесно-логічне, наочно-образне, креативність (творче мислення). Тип мислення - це індивідуальний спосіб перетворення інформації. Знаючи свій тип мислення, можна прогнозувати успішність в конкретних видах професійної діяльності. Виділяють чотири базових типів мислення, кожен з яких володіє специфічними характеристиками: наочне, образне, знакове і символічне мислення. У даній версії опитувальника типи мислення уточнені відповідно до наявних у вітчизняній психології класифікацій (наочно-дієве, абстрактно-символічне, словесно-логічне, наочно-образне). Незалежно від типу мислення чоловік може характеризуватися певним рівнем креативності.

2. Тест сенсожиттєвих орієнтацій (СЖО).

Цей тест є адаптованою версією тесту "Сенс в життя" Джеймса Крамб і Леонарда Махоліка. Це методика, розроблена для визначення особливостей життєвих установок людини. Адаптація тесту свідомості житті російською мовою була вперше виконана К. Муздибаєвим. Інша російськомовна версія тесту свідомості життя була розроблена і адаптована А. Д. Леонтьєвим в 1986 - 1988 роках. Версія К. Муздибаєва була взята за основу і видозмінена. У відповідності з оригіналом тест являє собою набір з 20 пунктів, кожен з яких представляє собою твердження з роздваивающеся закінченням: два протилежні

варіанти закінчення задають полюса оціночної шкали, між якими можливі сім градацій переваги. Піддослідним пропонується вибрати найбільш підходящу з семи градацій і підкреслити чи обвести відповідну цифру. При інтерпретації враховуються бали, набрані випробуванням за п'ятьма окремими шкалами і загальна кількість балів. Результати за шкалами поділяються на такі групи: цілі, задоволеність сьогоднішнім днем,

достаток минулим, локус-контролю - Я, локус-контролю - життя. Можна з упевненістю стверджувати, що дана методика дає досить повну картину основних життєвих установок людини.

3. Тест "Шкала прогресивних матриць" Дж.Равена.

Даний тест широко використовують в психологічній практиці для дослідження рівня розвитку інтелекту і невербальних здібностей. Тест складається з 5 серій по 12 матриць. Матриці являють собою різні фігури, і сукупності фігур. У кожній матриці відсутня одна частина, яку необхідно відшукати серед запропонованих варіантів. Тест починається з легких завдань, але вони поступово ускладнюються.

4. Методики «Виключення зайвого».

Вивчення здатності до узагальнення і абстрагування, вміння виділяти в предметах їх істотні ознаки і робити на цій основі необхідні узагальнення; рівень розвитку категоріального мислення; здатність мовного узагальнення виділених ознак.

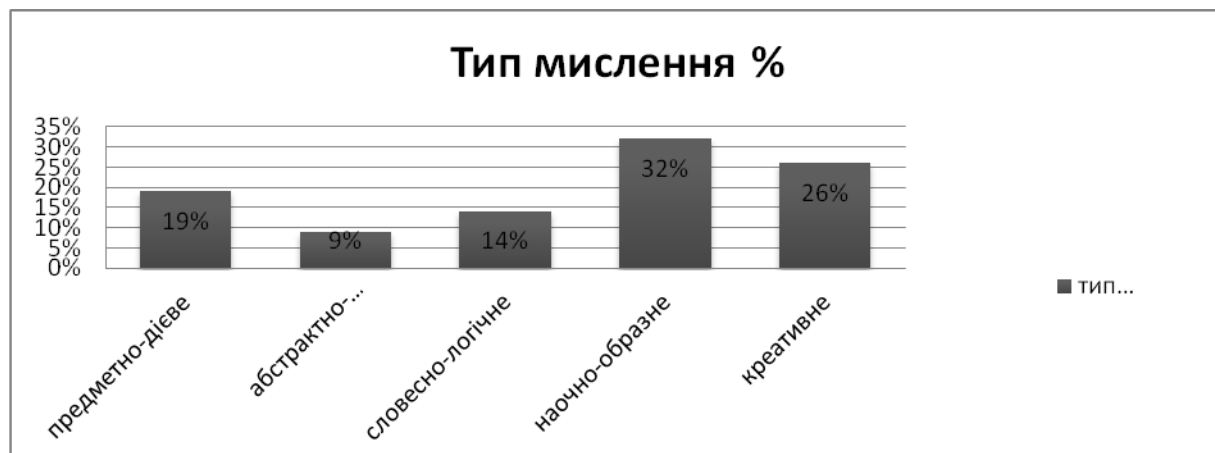
Результати дослідження типів мислення.

Було продіагностовано 69 учнів 7-х класів, трьох класних колективів ХГ№ 14 Фрунзенського району міста Харкова. Вибірку дослідження склали 69 учнів 7-х класів ХГ№14. Результати дослідження подані в табл. 1, для того щоб більш наглядно продемонструвати результати дослідження ми представили їх у гістограмі та гістограмі 1.

Таблиця 1. Типи мислення учнів 7-х класів.

	Предметно-дієве	Абстрактно-символічне	Словесно-логічне	Наочно-образне	Креативне (творче)
Кількість	13	6	10	22	18
%	19	9	14	32	26

Гістограма 1

Висновки:

В результаті проведеного дослідження переважним типом мислення учнів є наочно-образне мислення. Наочно-образним мисленням володіють люди з художнім складом розуму, які можуть представити і те, що було, і те, що буде, і те, чого ніколи не було і не буде - художники, поети, письменники, режисери. Архітектор, конструктор, дизайнер, художник, режисер повинні володіти розвиненим наочно-образним мисленням.

18 учнів (26%) мають високий рівень творчого мислення. Креативність - це здатність мислити творчо, знаходити нестандартні рішення задач. Це рідкісне і нічим не замінні якість, що відрізняє людей, талановитих в будь-якій сфері діяльності.

У 13 учнів (19%) переважає предметно-дієве мислення, що свідчить про те, що такі учні краще засвоюють інформацію через рух, тобто, мають добру координацію рухів.

Рекомендовані професії – спортсмен, танцівник, артист.

У 10 учнів (14%) переважає словесно – логічне мислення, тобто для них характерним є вербальний інтелект. Рекомендовані професії – вчений, перекладач, журналіст, викладач.

І у 6 учнів (9%) спостерігається переважання абстрактно-символічного типу мислення, що говорить про здатність засвоювати інформацію за допомогою математичних кодів, формул, операцій.

Таким чином, за результатами проведення методики «Тип мислення» Резапкіної у 7 класів у складі 69 учнів, можна зробити висновок про переважання наочно - образного типу мислення та високого рівня провідного типу мислення.

Результати тесту «Сенсожиттєвих орієнтацій».

У дослідженні взяло участь 69 учнів 7-х класів ХГ№14. Результати дослідження представлені в таблиці 1. та діаграмі 1.

Таблиця 2. Життєвих установок

	Мета	Процес	Результат	Локус контролю – Я (Локус контролю – життя (42
Кількість	28	24	2	3	13
%	40	34	3	4	19

Діаграма 2.

Висновки:

Життя будь-якої людини, оскільки вона до чогось спрямована, об'єктивно має сенс, який однак, може не усвідомлювати людиною до самої смерті. І головним

тут є не усвідомлене уявлення про сенс життя, а насиченість реальному повсякденному житті реальним змістом. Разом з тим життєві ситуації (або психологічні дослідження) можуть ставити перед людиною завдання на усвідомлення сенсу свого життя. Усвідомити і сформулювати сенс свого життя - значить оцінити своє життя цілком.

1. У дослідженні ми виявили, що показник мета в групі домінує, а саме 40 % спрямовані на мету свого життя. Високі бали за цією шкалою можуть характеризувати не тільки цілеспрямованої людини, але і плани якого не мають реальної опори в сьогоденні і не підкріплюються особистою відповідальністю за їх реалізацію.

2. Процес життя, або інтерес і емоційна насиченість життя. Зміст цієї шкали збігається з відомою теорією про те, що єдиний сенс життя полягає в тому, щоб жити. Цей показник говорить про те, сприймає чи випробовуваний сам процес свого життя як цікавий, емоційно насичений і наповнений сенсом. Високі бали за цією шкалою і низькі за рештою будуть характеризувати гедоніста, що живе сьогоденнім днем. Низькі бали за цією шкалою - ознака незадоволеності своїм життям у сьогоденні; при цьому, однак, їй можуть надавати повноцінний сенс спогади про минуле або націленість у майбутнє.

3. Локус контролю-життя, або керованість життя. При високих балах - переконання в тому, що людині дано контролювати своє життя, вільно приймати рішення і втілювати їх у життя. Низькі бали - фаталізм, переконаність у тому, що життя людини не підвладна свідомому контролю, що свобода вибору ілюзорна і безглуздо що-небудь загадувати на майбутнє.

4. Локус контролю-Я. Високі бали відповідають уявленню про себе як про сильну особистості, що володіє достатньою свободою вибору, щоб побудувати своє життя у відповідності зі своїми цілями і уявленнями про її сенсі. Низькі бали - невіра в свої сили контролювати події власного життя.

5. Результативність життя, або задоволеність самореалізацією. Бали за цією шкалою відображають оцінку пройденого відрізка життя, відчуття того, наскільки продуктивна і осмислена була прожита її частина. Високі бали за цією

шкалою і низькі за рештою будуть характеризувати людину, яка доживає своє життя, у якого все в минулому, але минуле здатне надати сенс залишку життя. Низькі бали - незадоволеність прожитого частиною життя.

Результати дослідження рівня розвитку інтелекту за тестом Равена в 7-х класах.

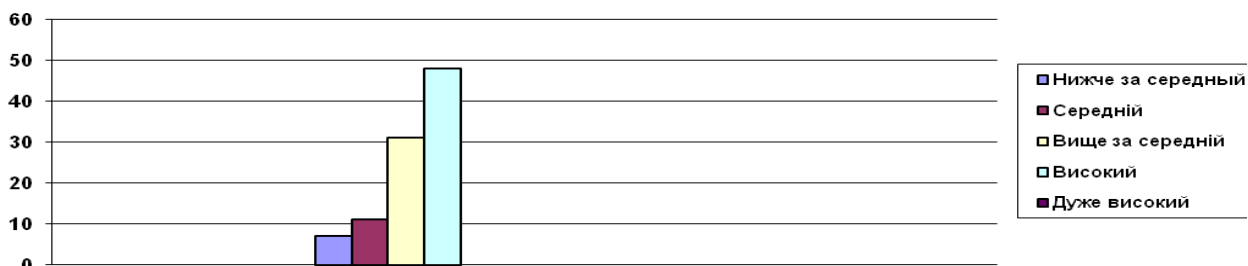
Тест "Шкала прогресивних матриць" Дж.Равена - Даний тест широко використовують в психологічній практиці для дослідження рівня розвитку інтелекту і невербальних здібностей. Тест складається з 5 серій по 12 матриць. Матриці являють собою різні фігури, і сукупності фігур. У кожній матриці відсутня одна частина, яку необхідно відшукати серед запропонованих варіантів. Тест починається з легких завдань, але вони поступово ускладнюються.

Таблиця 3. Рівень розвитку інтелекту.

	Кількість	Нижче за середній 90-99		Середній (норма) 100-109		Вище за середній 110-120		Високий 121-131		Дуже високий 131	
		к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
Всього	80	6	7	11	14	25	31	38	48	-	-

У дослідженні використовувались методика інтелектуального розвитку «Равена» У дослідженні приймало участь 78 учнів 7-х класів(7-А, 7-Б, 7-В).

Діаграма 3.

Аналіз результатів дослідження:

- Нижче за середній – 7% учнів;
 - Середній – 14% учнів;
 - Вище за середній - 31% учнів;
 - Високий - 48% учнів.
- 93% справилися з завданням тесту на достатньому рівні, та знаходяться за показниками інтелекту у нормі .
- 7% учнів мають рівень розвитку інтелекту нижче за середній, або не впорались с завданням, необхідно провести діагностування інтелекту за іншою методикою.

За допомогою методики «Виключення зайвого», метою якої є вивчення здатності до узагальнення, були отримані наступні результати (див. Таблицю

Таблиця 4. Здатність до узагальнення

Рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Кількість	37	5	0
%	54	7	0

Висновки:

У дослідженні брали участь 69 школярів 7- х класів. Проаналізувавши результати методики, учні, які взяли участь у її проведенні, набрали таку кількість балів (41-60), що відповідає високому рівню –54%. Середній рівень – 7% та низький рівень – відсутній.

Отже, можна зробити висновки, що учні 7-х класів мають високу здатність до абстрагування та узагальнення, уміють виділяти суттєві ознаки.

Програма для розвитку загальних здібностей : «РОЗВИВАЛКА»

*Загній Інга Анатоліївна,
практичний психолог ХЗОШ № 145*

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Проблематика розвитку загальних здібностей знаходиться і в центрі уваги шкільного психолога. Розвивати здібності учнів – це одне з головних завдань сучасної освіти.

Найчутливіший період для розвитку інтелектуальних здібностей дітей - вік від 3 до 8 років. До кінця підліткового періоду (до 15 років) завершується розвиток інтелектуальних здібностей людини. Якщо по якихось причинах з дитиною не проводилися заняття, спрямовані на розвиток пам'яті, мислення, сприйняття, уваги в дошкільному і молодшому шкільному віці, то це ще не пізно зробити в підлітковому віці.

Здібності розвиваються в діяльності, і для розвитку здібностей потрібна висока пізнавальна активність підлітків. Причому не всяка діяльність розвиває здібності, а тільки емоційно приємна.

Вправи для розвитку уваги, сприйняття, мислення, пам'яті також сприяють розвитку всіх особистісних якостей підлітків. Вони отримують навички групової роботи, де важлива здатність почути іншого, зрозуміти його задум, тобто відбувається розвиток комунікативних здібностей.

Отже, для успішного розвитку задатків кожної дитини практичним психологом була розроблена дана розвиваюча програма.

Ця програма розрахована на учнів 5- х – 7- х класів.

Кількість учнів, які приймають участь у розвивальній програмі 10-15, група стала.

Підготовлена програма складається з 10 заняття кожне розраховане на 40-50 хвилин, періодичність – одне заняття на тиждень.

Мета програми: розвиток природних психологічних можливостей і здібностей учня (розвиток пам'яті, мислення, сприйняття, уваги, і ін.).

Підвищення мотивації до навчання та розвиток пізнавальної активності.

Задачі програми:

- сприяти виявленню та розкриттю природних психологічних можливостей і здібностей;
- створити в учнів мотивацію на самопізнання та сприяти розвитку самопізнання, рефлексії в учнів і впевненості в собі;
- розвивати навички управління своїм станом м'язового напруження і розслаблення;
- розвивати пізнавальну активність, розумові асоціативні зв'язків, логічне мислення, увагу, смислову пам'ять, уяву та ін.;
- розвивати оригінальність ідей, знаходити нові шляхи розвитку;
- розвивати високу допитливість та сприймати неоднозначні речі.

Розвивати пізнавальні здібності, що дозволять учням більш успішно засвоювати матеріал програми середньої школи.

Форми та методи роботи: комунікативні ігри; рухливі ігри; вправи на розвиток моторики; образотворча діяльність; релаксаційні вправи; вправи на розвиток пізнавальної сфери та на розвиток креативності.

Апробація даної програми проводилась на протязі 2011-2013 н.р.

ЗАНЯТТЯ 1

«Давай, знайомиться»

Мета заняття: ознайомити дітей з цілями занять, формою роботи, правилами поведінки на занятті; мобілізація внутрішнього ресурсу, вміння самостійно виявляти активну участь та співпрацювати з однолітками.

Необхідні матеріали: зошити, ручки, невеликі аркуші паперу для записів, альбомні аркуші.

Хід заняття

Вправа 1. «Ім'я і квітка» (10 хв.)

Мета вправи: дати кожній дитині можливість представити себе іншим учасниками.

Хід вправи: кожен з учасників називає своє ім'я і квітку на заголовну букву свого імені, з яким учні можуть себе асоціювати. Якщо тяжко згадати квітку, можна називати будь-яку, яка тобі подобається.

Рефлексія:

Наскільки легко було згадати квітку на задану букву?

Обговорення правил поведінки в групі: добровільність і активність, не перебивай того, хто говорить, чесність і правдивість, конфіденційність, будь доброзичливим у ставленні до інших, не оцінюй і не давай порад.

Вправа 2. «Всаньте ті, хто ...» (10 хв.)

Мета вправи: розігриваюча вправа, спрямована на активацію активності учасників, зняття напруги.

Хід вправи: учні сидять у колі. У центрі - провідний. Кількість стільців менше на 1, ніж учасників. Ведучий говорить: "Встаньте, хто ..." і називає яку-небудь якість, наприклад хто, вважає себе добрим, розумним справедливим, красивим, терплячим, сильним і так далі. Ті, у кого є названа ознака, встають, і намагаються зайняти вільне місце, крім стільців, які поруч. Далі гра повторюється знову з новим ведучим.

Рефлексія:

- ✓ Про кого ти дізнався що-небудь нове?
- ✓ Чи був ти здивований тим, що разом з тобою вставала та чи інша людина?

Інформаційне повідомлення

Що таке здібності?

Здібності – це психічні властивості індивіда, які є передумовою успішного виконання певних видів діяльності (набуття знань, умінь і навичок, використання їх у праці).

Здібності не є природженими (генетично задаються лише задатки), а соціально – набутими. Визначальними у розвитку здібностей є умови життя і

взаємовідносини з навколишнім середовищем. Здібності людини розвиваються на базі засвоєння суспільного досвіду, виховання та навчання, в процесі трудової діяльності. Найуспішніше формуються здібності в умовах, коли праця стає життєвою потребою і людина у своїй діяльності керується високими громадськими мотивами.

Виділяють загальні здібності, які тією чи іншою мірою виявляються у всіх видах діяльності (загальні розумові здібності, пам'ять, увага та ін.) Ці здібності ми і будемо розвивати на наших заняттях.

Вправа 3. «Логогриф» (15 хв.)

Мета вправи: розвиток мислення, мовлення та креативності.

Хід вправи: Логогриф (logos - слово, grifos - мережа) з'явився ще в Стародавньому світі. Тут послідовно знімається по одній букві.

У російській поезії він зустрічається з ХІХ століття: у Л. Н. Трефолева.

Логогриф - загадка, в якій нові слова утворюються в результаті збільшення або зменшення однієї букви або складу.

В планету поместите ты меру,

И ветер всколыхнёт всю атмосферу,

-Такой, которого сильнее не найти:

Он всё сметает на своём пути. (Уран — ураган)

Его откроешь - и вода

Из него польётся.

Добавишь «Э» - и тогда

В кинотеатре он найдётся. (Кран -экран)

Я - здоровью основа,

Слева - букву отними -

И морским я стану словом.

Букву справа ты сними -

Я предмет увлечения

На собраньях я и преньях. (Спорт-порт - спор)

Кто части мотоцикла знает,

Тот это слово разгадает.

А если букву «Д» прибавить,

На сцене можно будет ставить. (Рама-драма)

Вправа на зняття втоми:

Раз-два – шли утята, (Перевалюються с ноги на ногу)

Три - четыре – шли домой, (Перевалюються с ноги на ногу)

Вслед за ними топал пятый (Перевалюються с ноги на ногу)

А за пятым шел шестой. (Перевалюються с ноги на ногу)

А седьмой от всех отстал. (Остановиться)

Испугался, запищал: (Взяться за голову)

- *Где вы? Где вы?* (Повертеть головой по сторонам)

- *Не пищи!* (Наклоны головы в стороны)

Мы тут рядом. Поищи! (Встать на носочки)

Вправа 4. «Придумай нові назви урокам» (10 хв.)

Мета вправи: сприяти розвитку уяви, мислення.

Хід вправи: учасники діляться на 2 групи. Кожна група повинна придумати як найбільше назв таким предметам:

- математика;
- музика;
- праця;
- фізкультура;
- російська мова; англійська мова.

Свої відповіді обґрунтувати.

Рефлексія:

- ✓ Чи важко було придумати щось нове, поділіться емоціями?
- ✓ Чи важко було обґрунтувати свої відповіді?

Обговорення заняття:

1. Яка вправа сподобалась найбільше і чому?
2. Чи дізнались ви щось нове про своїх однокласників?
3. Яка вправа виявилась найскладнішою?

Домашнє завдання

Різні фрази можна говорити по іншому. Давайте, ви подумайте вдома, як по іншому можна сказати:

1. Муха сіла на варення.
2. На столі стоїть стакан.
3. Б'ють часи дванадцять раз.
4. Горобець влетить у вікно.

На наступному занятті ми з вами це обговоримо. Придумайте цікаві відповіді.

ЗАНЯТТЯ 2

Мета заняття: розвивати мислення, мовлення, пам'ять та уяву.

Необхідні матеріали: аркуші паперу А3, набір кольорових олівців.

Хід заняття

Вправа 1. «Вгору по веселці» (5 хв.)

Мета вправи: розігрівальна вправа, спрямована на активацію активності учасників, зняття напруги.

Хід вправи: всі встають, закривають очі, роблять глибокий вдих і представляють, що разом з цим зітханням вони підіймаються вгору по веселці, а, видихаючи - з'їжджають з неї, як з гірки. Вправу повторюють тричі, потім бажаючи діляться враженнями. Можна повторити вправу з відкритими очима ще 3-4 рази.

Обговорення домашнього завдання (5 хв.)

Вправа 2. «Міста» (5-7 хв.)

Мета вправи: розвиток пам'яті та мислення.

Хід вправи: учасники гри сидять у колі. Умови гри: ведучий називає місто, наприклад Москва. Перший з учасників гри повинен згадати назву міста на

букву А. Наприклад, він називає Армавір. Наступний повинен згадати назву міста на Р і т.д..

Якщо учасник не може назвати слово по 1 кругу його пропускають, а вже на другий раз учасник вибуває.

Вправа на зняття втоми:

Зайка

Прыг да скок, прыг да скок,

(Прыжки на двух ногах)

Скачет зайка – севый бок.

(Лоджки поставит к голове)

По лесочку -

(Продовжать движения)

Прыг-прыг-прыг,

(Прижки на двух ногах)

По снежочку –

(Прыгать на каждой ноге по

очереди)

Тык, тык, тык.

(Прыгать на каждой ноге по

очереди)

Под кусточек он присел

(Присесть)

Спрятаться так захотел.

(Сжаться в комочек)

Ушками накрылся,

(Закреть лицо ладошками)

Тихо притаился.

(Притаиться)

Вправа 3. «Пошук спільного» (5-7 хв.)

Мета вправи: розвиток мислення, уяви та фантазії.

Хід вправи: я запропоную вам два слова, мало пов'язаних між собою.

Наприклад:

консервна банка і чашка,

дерево і будинок,

крейда і борошно,

матрьошка і конструктор,

тарілка та човен.

За 10 хвилин ви повинні написати як можна більше загальних ознак для пари предметів.

Відповіді можуть бути звичайними, стандартними: у прикладі «тарілка» і «човен» можуть бути названі такі загальні властивості, як «зроблені людиною», «мають глибину». Необхідно вказати як можна більше і таких ознак. Але особливо цінними є незвичайні відповіді, які дозволяють побачити запропоновані слова в абсолютно новому світлі ».

Вправа 4. «Антифраза - що це таке?» (5-7 хв.)

Мета вправи: розвиток мислення, уяви та фантазії.

Хід вправи: візьмемо будь-яке крилатий вислів або прислів'я, всі слова замінимо на антоніми (слова, протилежні даними за змістом), узгодимо ці антоніми між собою так, щоб вийшла осмислена фраза... антифраза.

Матеріал для вправи:

1. Тело лежит в Америке.

(Призрак бродит по Европе)

2. 9, 10, 9, 8, 7, 6, ушел волк домой.

(1,2,3,4,5 вышел зайчик погулять)

3. Господа, прогоняйте подруг.

(Дамы, приглашайте кавалеров)

4. Приземляйтесь лужами, желтые дни.

(Взвейтесь кострами, синие ночи)

5. Убери руки со своей лени.

(Не суйте нос в чужие дела)

6. Приделала щука молодцу мозги.

(Снесла курочка дедушке яичко)

7. Некоторые жертвы могут догадаться, откуда прыгают ёжики.

(Каждый охотник желает знать где сидит фазан)

8. Расслабься, стенки растворяются!

(Осторожно, двери закрываются)

9. Покрывается темнотой куча весел.

(Белеет парус одинокий)

Обговорення заняття.

1. Яка вправа сподобалась найбільше і чому, яка була найскладнішою?
2. Чи дізнались ви щось нове про своїх однокласників?
3. Поділіться своїми емоціями.

Тепер давайте разом придумаємо назву нашому з вами заняттю. Думаємо, чия назва буде креативнішою, так і назвемо наше заняття.

Домашнє завдання.

Вправа «Перефразування віршів»

Взяти листок із будь-яким відомим віршом або куплет пісні. Завдання: перефразувати вірш або пісню таким чином, щоб жодне слово не залишилося незмінним. Наприклад, «степ» замінюється «полем» і т.п. При цьому зовсім не обов'язково складати в рифму, досить просто перефразувати весь вірш. Після того як робота буде закінчена, кожний читає свій твір вголос, а інші намагаються здогадатися, що послужило прототипом цього твору. Завдяки цій вправі учасники знову переконуються в тому, наскільки багаті можливості і самовираження, і розуміння.

ЗАНЯТТЯ 3

Мета заняття: розвивати операції мислення та інтелектуальну гнучкість

Хід заняття

Вправа 1. "Де я?" (5-7 хв.)

Мета вправи: спрямована на зняття напруги.

Хід вправи: у цій вправі провідний гравець - детектив повинен назвати з закритими очима, де знаходиться людина, що видає звуки.

Рефлексія:

- ✓ Що в цій вправі виявилось найскладнішим?
- ✓ Наскільки легко було визначати місце розташування того чи іншого людини?

Обговорення домашнього завдання (5 хв.)

Вправа 2. «Які можуть бути відносини між поняттями?»» (15в.)

Мета вправи: розвиток операцій мислення.

Хід вправи: поняття можуть перебувати в різних відносинах один з одним.

Найбільш часто зустрічаються наступні відносини:

- 1) «вид - рід» і «рід - вид», наприклад «окунь - риба», «риба - окунь»;
- 2) «частина - ціле», наприклад «плавник - окунь»;
- 3) «причина - наслідок», наприклад «горе - сльози»;
- 4) «послідовність», наприклад понеділок - вівторок»;
- 5) «вид - вид», наприклад «щука - окунь»;
- 6) «функціональні відносини», наприклад «окунь - річка»;
- 7) «протилежність», наприклад, «світло - тьма».

Слід назвати відносини, які існують між поняттями кожної пари:

1. Риби - клас.
2. Осінь - зима.
3. Ромб - сторона.
4. Раби - рабовласницький лад.
5. Тополя - ясен.
6. Газ - рідина.
7. Сахара - пустеля.
8. Тополя - пірамідальний тополь.
9. Рідина - речовина.
10. Раби - рабовласники.
11. Карта - глобус.
12. Буква - голосна буква.
13. Носоріг - савана.
14. Тополя - ліс.
15. Вода - холодна вода.
16. Раби - кріпосні селяни.
17. Шорсткість - тертя.
18. Фігура - площинна фігури.

20. Посуха - неврожай.

Вправа на зняття втоми:

Улитка

Кто так медленно ползет, (Одна ладошка накрывает другую)
Дом свой на себе несет? («Улитка» медленно ползет)
Проползет еще немножко, (Указательный и средний пальцы
высовываются

из-за ладошки)

Высунет и спрячет рожки.

По листу, по ветек гибкой («Улитка» ползет с высунутыми «рожками»)

Медленно ползет...улитка!

Вправа 3. «Слова - навпаки» (5-7 хв.)

Мета вправи: розвиток інтелектуальної гнучкості.

Хід вправи: будучи в громадському місці і маючи вільну голову, ви можете розім'яти трохи свій розум.

Зустрічаючи ті або інші слова (написані або вимовлені), спробуйте прочитати їх навпаки: від кінця до початку.

Наприклад:

АПТЕКА - АКЕТПА

ТАКСІ - ІСКАТ

КРЕДИТИ - ИТИДЕРК

ПРИВІТ - ТІВИРП

УНІВЕРСИТЕТ - ТЕТИСРЕВІНУ

Це гарна вправа для інтелектуальної струсу перед важливою зустріччю або якимось випробуванням. Воно також допоможе відволіктися від тривожних переживань і сумнівів.

Обговорення заняття.

1. Яка вправа сподобалась найбільше і чому, яка була найскладнішою?
2. Чи дізнались ви щось нове про своїх однокласників?

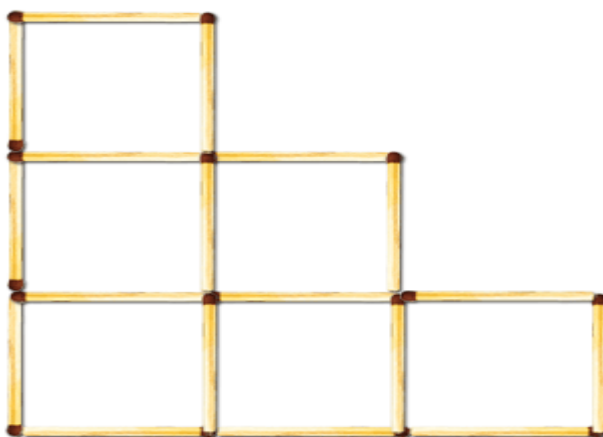
3. Поділіться своїми емоціями.

Тепер давайте разом придумаємо назву нашому з вами заняттю.

Думаємо, чия назва буде креативнішою, так і назвемо наше заняття.

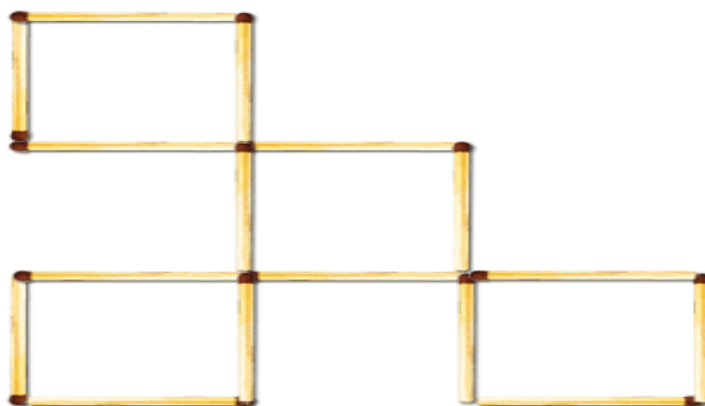
Домашнє завдання

Візьміть вісімнадцять сірників та утворіть 6 однакових квадратів, які

прилягають один до одного. Заберіть 2 сірники так, щоб залишилося 4 таких же квадрата.

Відповідь:

ЗАНЯТТЯ 4

Мета заняття: розвиток емоцій, мислення образної пам'яті.

Необхідні матеріали: аркуші паперу А3, набір кольорових олівців (фломастерів) або фарб та пензликів для кожної фарби, аркуші паперу.

Хід заняття

Вправа 1. «Змалюй тварина» (5-7 хв.)

Мета: самовираження, емоційне розкріпачення перед заняттям.

Хід вправи: починається ця вправа звичайно з фанта: його власник повинен зобразити тварину, яку йому назвуть: півня, кошеня чи собаку. Наступних учнів можна попросити вже самостійно показувати якусь тварину. Так з'являється ведмідь, змія, горобець, ховрах, баран. Деяких тварин доведеться показувати в парах, російську трійку - навіть у трьох.

Рефлексія:

1. Чи важко було зображати ту чи іншу тварину?
2. Що вдавалося краще, що гірше?

Обговорення домашнього завдання (5 хв.)

Вправа 2. «Родо-видові відносини» (15 хв.)

Мета вправи: розвиток мислення

Хід вправи: пропонується визначити, чи правильно зроблено обмеження, тобто відноситься чи в кожній парі друге з понять до першого, вид до роду.

1. Архітектор - Баженов.
2. Материк - частина світу.
3. Другорядний член пропозиції - доповнення.
4. Рослина - корінь.
5. Російський поет - Некрасов.
6. Нафту - газ.
7. Війна - Куликовська битва.
8. Органічна речовина - жир.
9. Технічний пристрій - насос.
10. Слово - буква.
11. Пора року - зима.
12. Мистецтво - література.

13. Речення - складнопідрядне речення.
 14. Клімат - континентальний клімат.
 15. Повість - «Повість про справжню людину».
 17. Листяне дерево - ясен.
 18. Рабовласницький лад - Древня Греція.
 19. Рух - механічний рух.
 20. Травлення - шлунок.
 21. Поема - вірш.
 22. Число - цифра.
 23. Рельєф - рослинність.
 24. Літературний герой - Тарас Бульба.
- Обговорення вправи.

Вправа на зняття втоми:

Виконувати рухи відповідно до тексту

Тици – так, тици – так. (Нахилимо голову вправо - вліво)

Так ходики стучат.

Туки-так, туки-так (Поочередно правою і лівою рукою описуємо
перед собою
круги)

Так колеса стучат

Токи – токи ток-ток. (Стучимо кулачками)

Так стучит молоток

Туки-ток, туки – ток. (Стучимо каблучками)

Так стучит каблучок.

Вправа 3. « Намалюй уявні картинки» (15 хв.)

Мета вправи: розвиток образної пам'яті.

Хід вправи: закрийте очі і уявіть відповідні картинки, назви яких вимовляються..."

1. Лев, нападаючий на антилопу

2. Собака, яка виляє хвостиком
3. Муха у вашому супі
4. Мигдальне печиво в коробці
5. Блискавка в темряві
6. Пятно на вашому улюбленому одязі
7. Діамант, виблискує на сонці
8. Крик в ночі
9. Радість материнства
10. Товариш, який краде гроші з вашого гаманця

"А тепер згадайте і намалюємо назви візуалізованих картинок.

Якщо пригадаєте більше 8 образів, вправа виконано успішно." Давайте розглянемо ваші малюнки. Обговоримо їх.

Рефлексія:

- ✓ Чи важко було придумати щось нове, поділіться емоціями?
- ✓ Чи важко було намалювати?

Обговорення заняття.

1. Яка вправа сподобалась найбільше і чому, яка була найскладнішою?
2. Чи дізнались ви щось нове про своїх однокласників?
3. Поділіться своїми емоціями.

Тепер давайте разом придумаємо назву нашому з вами заняттю.

Думаємо, чия назва буде креативнішою, так і назвемо наше заняття.

Домашнє завдання.

Завдання дається кожному. Виконувати потрібно самостійно.

Напишіть число, яке складається з одинадцяти тисяч, одинадцяти сотень и одинадцяти.

Відповідь: багато хто вважає що це число 111 111. А вірна відповідь 12 111, тому що, до 11 000 додати одинадцять сотень, тобто 1 100 і одинадцять одиниць, вийде $11\ 000 + 1\ 100 + 11 = 12\ 111$

ЗАНЯТТЯ 5

Мета заняття: розвиток мислення, пам'яті, уваги та покращення емоційного стану учнів.

Необхідні матеріали: аркуші паперу А3, набір кольорових олівців (фломастерів) або фарб та пензликів для кожної фарби.

Хід заняття

Гра – розминка «Побажання» (5-7 хв.)

Мета гри: сформувати емоційно сприятливий клімат у групі.

Хід гри: тренер пропонує учасникам послідовно, один за одним, обмінятися побажаннями. Наприклад, один учасник каже, звертаючись до іншого: «Я бажаю тобі, щоб усі твої мрії здійснювалися» і т. ін.

Рефлексія:

Що Ви відчували в ході виконання цієї вправи?

Обговорення домашнього завдання (5 хв.)

Вправа 1. «Зайве число» (10-15 хв.)

Мета вправи: інтелектуальна розминка, розвиток уваги та процесів мислення.

Хід вправи: учасники шукають зайве чотиризначне число.

Учасникам пред'являється список з 21 числа, виписаних на ватмані. Завдання - знайти зайве число. Для зручності числа можна виписати на ватмані в три стовпчика по сім чисел в кожному.

6159

7068

7816

9082

0784

1749

0667

4782

2667

9541

5466

3709

7932

2944

2629

1893

5871

1747

8227

2638

5088

Ведучий має заохочувати різні точки зору. Головне, щоб вони були обґрунтовані. Так, хтось може назвати 3709, тому що це єдине число, що починається на трійку. Хтось може назвати 1893, тому що тільки воно закінчується на трійку.

Найскладніше в цьому завданні - знайти число 7816. Тільки в ньому суми цифр утворюють 22. В інших випадках - 19 і 21. Бажано почекати, поки хто-небудь не знайде цю особливість.

Рефлексія:

✓ Що в цій вправі виявилось найскладнішим?

Вправа 2. «Пам'ять на алгоритми» (10-15 хв.)

Мета вправи: розвиток пізнавальних процесів: пам'яті, уваги.

Хід вправи: психолог звертається до учасників:

– Слухайте мене дуже уважно. Запам'ятовуйте кожну дію, яку я буду проводити з числами. Ось у мене є число.

Це число 11. Назвемо це число "вихідним". Це важливо.

Складемо цифри цього числа, отримуємо 2.

Множимо на 3, отримуємо 6.

Додаємо 10. Отримуємо 16.

У нас є дві цифри, 1 і 6. Від більшої віднімаємо меншу, отримуємо 5.

Множимо на 3, отримуємо 15.

Знову дві цифри, і знову від більшої віднімаємо меншу. Отримуємо 4.

Віднімаємо 1, отримуємо 3.

Отже, на вході ми мали 11, на виході отримали 3. А що буде, якщо вихідним числом буде не 11, а 15? 27?

Коллективне обговорення приймається. Якщо учасники не змогли запам'ятати алгоритм з першого разу, то слід повторити. Ділимо учнів на дві команди і повторимо алгоритм. Що отримуємо.

У першому випадку вірну відповідь 0. У другому 0.

Вправа 3. «Їстівне — неїстівне» (5-7 хв.)

Мета вправи: розвиток уваги, зняття втоми в кінці заняття.

Хід вправи: « Пограємо в гру «Їстівне - неїстівне». Я буду називати різні предмети і слова, ви повинні хлопнути в долоні, якщо це їстівне і мовчати, якщо неїстівне. Хто помиляється - вибуває з гри. Я буду плескати завжди, будьте уважнішими. Наприкінці залишиться самий уважний учасник гри.

Увага, почали: « яблуко, апельсин, карусель, будинок, телефон, варення, печиво і т.д.» Поступово ускладнюються слова і збільшується темп гри».

Обговорення заняття.

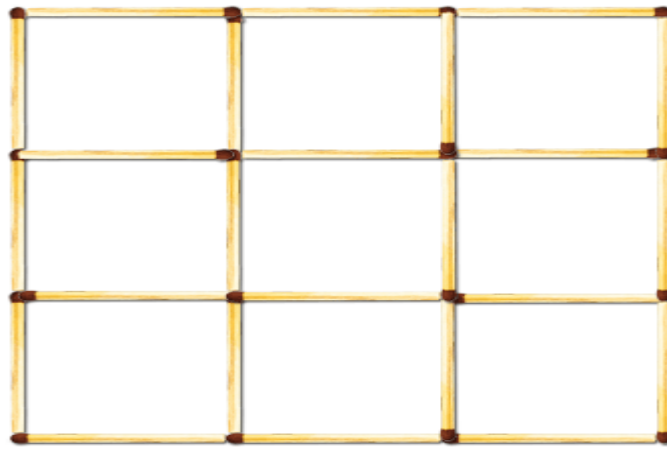
1. Яка вправа сподобалась найбільше і чому, яка була найскладнішою?
2. Чи дізнались ви щось нове про своїх однокласників?
3. Поділіться своїми емоціями.

Тепер давайте разом придумаємо назву нашому з вами заняттю.

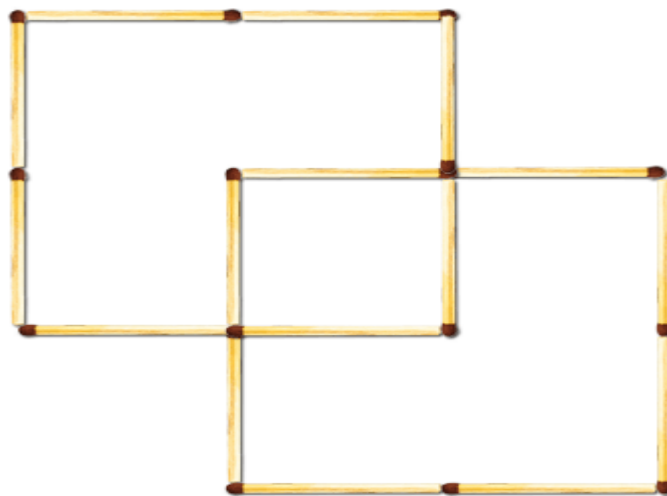
Думаємо, чия назва буде креативнішою, так і назвемо наше заняття.

Домашнє завдання

Заберіть 8 сирників, так щоб отримати 3 квадрати

Відповідь:

ЗАНЯТТЯ 6

Мета заняття: розвиток невербального мислення, уяви та мовлення.

Необхідні матеріали: аркуші паперу А3, набір кольорових олівців (фломастерів) або фарб та пензликів для кожної фарби.

Хід заняття

Гра – розминка «Кораблі на скелі» (5-7 хв.)

Мета гри: допомогти навчитися довіряти один одному, відчувати настрій іншої людини, чітко дотримуватися правил групи.

Хід гри: Тренер поєднує учасників у дві групи. Половина гравців - «кораблі», половина – «скелі». «Скелі» розсаджуються на стільці по кімнаті, «кораблі»

заплющують очі та хаотично пересовуються по кімнаті. При наближенні «корабля» «скелі» імітують шиплячі звуки, з якими хвилі набігають на скелі. Мета «скель» - не допустити «аварії» корабля. Потім гравці міняються.

Рефлексія

Що Ви відчували в ході виконання цієї вправи?

Обговорення домашнього завдання (5 хв.)

Вправа 1. «Продовж логічний ряд» (10-15 хв.)

Мета вправи: розвиток невербального мислення

Хід вправи: вам потрібно продовжити логічно числовий ряд. Необхідно виявити закономірність не математичного характеру і продовжити логічний ряд. Для рішення цієї задачі потрібно виявити всі ознаки і прийняти рішення.

Кожному учню роздається завдання. Після виконання ми озвучуємо результати та обмірковуємо їх.

Матеріал до завдання продовж логічний ряд.

1. 2, 4, 6, 8, ... (10, 12)
2. 1, 4, 7, 10, ... (13, 16)
3. 21, 17, 13, 9, ... (5, 1)
4. 5, 10, 15, 20, ... (25, 30)
5. 9, 1, 7, 1, 5, 1, ... (3,1)
6. 1, 1, 3, 3, 5, 5, ... (7,7)
7. 4, 5, 8, 9, 12, 13, ... (16, 17)
8. 25, 25, 21, 21, 17, 17, ... (13, 13)
9. 21, 18, 16, 13, 11, 8, ... (6,3)
10. 12, 14, 13, 15, 14, 16, ... (15, 17)
11. 3, 4, 6, 9, 13, ... (18, 24)
12. 15, 16, 14, 17, 13, 18, ... (12, 19)
13. 21, 18, 16, 15, 12, 10, ... (9, 6)
14. 4, 8, 10, 20, 22, 44, ... (46, 92)
15. 8, 7, 10, 9, 12, 11, ... (14,13)

Вправа 2. «Нова спортивна гра » (10-15 хв.)

Мета вправи: розвиток мислення, уяви, фантазії, мовлення.

Хід вправи: всіх учасників ділимо на 5 команд по 2-3 учня. Завдання: придумай назву для нової спортивної гри та правила гри, презентуй її, в якій би одночасно використовувались:

1. хокейна шайба, тенісна ракетка, акваланг.
2. баскетбольний м'яч, боксерські печатки, велосипед.
3. ядро, хокейна ключка, мотоцикл.
4. тенісний м'яч, лижі, самокат.
5. футбольний м'яч, штанга, легкоатлетичний бар'єр.

Вправа на зняття втоми:

Руки сделаем вразлет –

Получился самолет.

Мах крылом туда – сюда,

делай раз и делай два.

Руки в стороны держи,

И на друга посмотри.

Опускайся быстро вниз,

На посадку ты садись.

А сейчас мы с вами, дети,

Полетаем на ракете.

На носочки поднимись –

Полетит ракета ввысь!

Вправа 3. «Десять сто і... » (10 хв.)

Мета вправи: розвиток та концентрація уваги.

Хід вправи: школярі перекидаються м'ячиком, вимовляючи одночасно числа, які в сумі становлять 10. Наприклад: один говорить: «2», другий, піймавши м'ячик, відповідає: «8» - і одразу ж дає завдання іншому: «4» і .т.д.

Зненацька вчитель дає сигнал, після якого гравці повинні назвати вже числа, які в сумі становлять 20 (8 і 12, 17 і 3);

Після другого сигналу – які становлять 50,100, 200 і т.д.

Темп гри можна поступово прискорювати.

Рефлексія:

- ✓ Чи важко було ловити м'яч та думати відповідь?
- ✓ Поділіться своїми емоціями.

Обговорення заняття.

1. Яка вправа сподобалась найбільше і чому, яка була найскладнішою?
2. Чи дізнались ви щось нове про своїх однокласників?
3. Поділіться своїми емоціями.

Тепер давайте разом придумаємо назву нашому з вами заняттю.

Думаємо, чия назва буде креативнішою, так і назвемо наше заняття.

Домашнє завдання

Коли людину приймають на роботу вона пише автобіографію. Давайте пофантазуємо та напишемо автобіографію таким знаменитим особистостям:

1. Карсон
2. Старик Хотта бич
3. Барон Мюнхаузен
4. Кощій Безсмертний

Можна придумати своїх героїв.

ЗАНЯТТЯ 7

Мета заняття: розвиток пам'яті: словесної, числової, образної.

Необхідні матеріали: аркуші паперу А3, набір кольорових олівців (фломастерів) або фарб та пензликів для кожної фарби, аркуші паперу.

Хід заняття

Вправа 1. «Бурулька» (5 хв.)

Мета вправи: управління станом м'язового напруження і розслаблення.

Хід вправи: встаньте, закрийте очі, руки підніміть вгору. Уявіть, що ви - бурулька або морозиво. Напружте всі м'язи свого тіла. Запам'ятайте ці відчуття. Замріть в цій позі на 10-15 секунд. Потім уявіть, що під впливом сонячного тепла ви починаєте повільно танути. Розслабляйте поступово кисті рук, потім м'язи плечей, шиї, корпусу, ніг і т.д. Запам'ятайте відчуття в стані розслаблення. Виконуйте вправу до досягнення оптимального психоемоційного стану.

Рефлексія:

- ✓ Чи легко Вам було уявити що ви бурулька?
- ✓ Чи легко вам було напружити – розслабити свої м'язи?
- ✓ Чи вдалося Вам поступово розслабити всі м'язи?

Обговорення домашнього завдання (5 хв.)

Вправа 2. «Запам'ятай» (15-25 хв.)

Мета вправи: розвиток пам'яті.

Хід вправи: потрібно уважно слухати та виконувати поставлені задачі.

I етап

Я зараз буду вам зачитувати слова, їх буде 10, вам потрібно їх запам'ятати.

Матеріал:

Ранок, срібло, дитина, річка, південь, верх. капуста, стакан, школа, туфлі.

В кінці потрібно відтворити ці слова на папері, записати.

II етап

Запам'ятай числа

1. 43, 6, 72, 11, 37, 16

2. 57, 7, 15, 12, 18, 17, 78
3. 12, 8, 44, 13, 87, 18, 61
4. 33, 9, 96, 14, 56, 19, 83
5. 81, 10, 7, 15, 47, 20, 73

III етап

За 40 секунд запам'ятай 20 слів і їх порядковий номер:

1. Українець
2. Економіка
3. Каша
4. Тату
5. Нейрон
6. Кохання
7. Ножиці
8. Совість
9. Глина
10. Словник
11. Масло
12. Бум ага
13. Булочка
14. Логіка
15. Стандарт
16. Дієслово
17. Прорив
18. Дезертир
19. Свічка
20. Вишня

Відтворіть на аркуші паперу.

Порівнюємо всі завдання між собою. Обговорення.

Вправа на зняття втоми: всі стають у коло один за одним. Завдання учасників полягає у тому, щоб:

- *присісти, коли вони почують слово «червоний»;*
- *йти по колу і плескати у долоні, коли тренер говорить: «зелений»;*
- *стати прямо і піднести руки вгору, коли говорить: «жовтий»*

Вправа 3. «Жартівлива аналогія» (10-15 хв.)

Мета вправи: розвиток фантазії, мислення та уяви.

Хід вправи: ведучий наводить приклад аналогії: «Зрубав ялинку – посади нову». Учасників ділимо на 3 команди. Команди повинні придумати по аналогії свої «приказкам» типу: «З'їв сосиску – вирости поросся», «Випив молоко – здай пляшку» і т.д. Потрібно придумати 7-10 аналогічних приказок.

Рефлексія:

- ✓ Чи важко було придумати щось нове?
- ✓ Поділіться своїми емоціями.

Обговорення заняття.

1. Яка вправа сподобалась найбільше і чому, яка була найскладнішою?
2. Чи дізнались ви щось нове про своїх однокласників?
3. Поділіться своїми емоціями.

Тепер давайте разом придумаємо назву нашому з вами заняттю.

Думаємо, чия назва буде креативнішою, так і назвемо наше заняття.

Домашнє завдання

Напиши невеличку розповідь (20 – 30 слів), але щоб ці слова починались на букви:

1. «К»
2. «М»
3. «О»
4. «П»
5. «С»

ЗАНЯТТЯ 8

Мета заняття: розвиток комунікативних вмінь, мовлення та збагачення лексичного запасу.

Необхідні матеріали: аркуші паперу А3, набір кольорових олівців (фломастерів) або фарб та пензликів для кожної фарби.

Хід заняття

Вправа 1. «Масаж» (5-7 хв.)

Мета вправи: релаксація учасників, підвищення групової згуртованості

Хід вправи: діти стають в ланцюжок. Тренер пропонує повернутися направо і покласти руки на плечі учаснику, який стоїть спереду. Далі всі ідуть по колу і роблять масаж зі словами: «Масажуємо плечі, потім руки до ліктів і повертаємося до плечей, масажуємо шию, позвоночник, талію та повертаємося вгору до плечей». Зупиняємося, робимо поворот на 180 градусів. А тепер дякуємо за отримане задоволення.

Обговорення домашнього завдання (5 хв.)

Вправа 2. «Зроби рекламу» (10-15 хв.)

Мета вправи: знайомство з прийомами спілкування, розвиток базових комунікативних умінь та пізнавальних процесів.

Хід вправи: ділимо учасників на шість груп. Кожному видається завдання, але кожна команда виконує завдання, щоб інші учасники не здогадувались. Потрібно буде вгадати. Можна малювати на папері різні предмети, але не можна писати слова. Потрібно зробити рекламу своїй фірмі, але так щоб інші вгадали що ця фірма випускає.

Назви:

- 1. Пуговицы трехдырочные*
- 2. Галстук бисквитный*
- 3. Молния на дистанционном управлении*
- 4. Заколки чугунные*
- 5. Шнурки быстрорастворимые*

Вправа 3. «Іменник + прикметник» (5-7 хв.)

Мета вправи: розвиток мислення та мовних рефлексів та збагачення лексичного запасу.

Хід вправи: школярі сидять у колі. Вчитель називає який-небудь іменник, а кожен учень по черзі називає по одному прикметнику до цього іменника. Якщо хтось із учнів не може підібрати прикметника або називає вже сказане слово, він вибуває із гри.

Вправа 4. «Передай думку іншими словами» (5-7 хв.)

Мета вправи: розвиток образної пам'яті, уваги, збагачення лексичного запасу, розвиток уяву.

Хід вправи: пропонується учням фраза, наприклад: «Школярі чекають літніх канікул». І пропонується знайти варіанти передачі цієї думки, замінюючи кожне слово. Наприклад: «Ті, хто навчається в школі, хочуть настання періоду, коли можна буде купатися, загоряти, збирати ягоди» і т.д.

Вправа на зняття втоми:

Учасники стають в коло і починають за сигналом тренера називати числа від одного до тридцяти трьох. Кожен називає наступне число. Замість чисел «3», кратних йому (6,9,12...), чи числа, в складі якого є цифра «3», учасник підстрибує і називає число. Гра продовжується до рахунку «33».

✓ Поділіться своїми емоціями.

Обговорення заняття.

1. Яка вправа сподобалась найбільше і чому, яка була найскладнішою?
2. Чи дізнались ви щось нове про своїх однокласників?
3. Поділіться своїми емоціями.

Тепер давайте разом придумаємо назву нашому з вами заняттю. Думаємо, чия назва буде креативнішою, так і назвемо наше заняття.

Домашнє завдання

- 1) Що спільного між:

Вирубкою дерев і створенням зачіски.

У чому відмінності між:

2) *Вирубкою дерев і створенням зачіски.*

3) Подумайте як можна більше способів використання

Відбійного молотка.

4) Якщо б у Вас була наступна річ, що б Ви з ним зробили:

Шарф із дроту.

5) А що було б, якщо:

Рослини могли говорити.

6) Знайдіть/виберіть два ключових (найважливіших) слова для такої ситуації:

Цирульник голить вуса.

7) Випишіть з будь-якого тексту 20 іменників, 20 прикметників та 20 дієслів у наступному порядку:

Іменник > дієслово > прикметник і знову іменник, а потім знову дієслово і так до кінця. Неодмінна умова - з кожного речення беремо не більше одного слова.

8) Уявіть собі, із залученням як можна більшої кількості почуттів і їх модальностей (у зору наприклад: колір, обсяг, яскравість, контрастність, відстань, у смаку: температура, солоність, консистенція і так далі) наступний предмет:

Соковитий, зелений, квітучий ... кактус.

9) Побудуйте асоціативну ланцюжок приблизно в 5-10 слів, починаючи з наступного слова:

книга

10) Які вирішення наступної проблеми Ви можете придумати:

Пошук втраченого гаманця.

ЗАНЯТТЯ 9

Мета заняття: розвиток образної пам'яті, уваги, збагачення лексичного запасу, розвиток уяву.

Необхідні матеріали: аркуші паперу А3, набір кольорових олівців (фломастерів) або фарб та пензликів для кожної фарби.

Хід заняття

Вправа 1. «Пантоміми» (5-7 хв.)

Мета вправи: згуртуватися перед початком заняття та зняти напругу.

Хід вправи: вибираємо ведучого. Потрібно показати наступні предмети без слів:

- 1. гарячий утюг (хто вгадав іде показувати наступну фігуру)*
- 2. часи*
- 3. чайник*
- 4. телефон*
- 5. кофемолку*
- 6. горобця*
- 7. зайця*
- 8. жабу*

Обговорення домашнього завдання (5 хв.)

Вправа 2. «Прислів'я» (10 -15 хв.)

Мета вправи: розвиток мови і мислення

Хід вправи: учитель пропонує прості прислів'я. Діти повинні дати своє пояснення сенсу прислів'я. Пояснюємо по черзі: «Треба їхати тихо, тоді швидше приїдеш», «Це означає - не можна поспішати».

Прислів'я:

- 1. «Справа майстра боїться».*
- 2. «Кожен майстер на свій лад».*
- 3. «На всі руки майстер».*

4. *«Кравець зіпсує - праска загладить».*
5. *«Картопля поспіла - берись за діло».*
6. *«Без праці і в саду немає плода».*
7. *«Який догляд, такий і плід».*
8. *«Більше справи - менше слів».*
9. *«Кожна людина у справі пізнається».*
10. *«Горе є - горюй, справа є - працюй».*
11. *«Без дисципліни жити - добра не бути».*
12. *«Зароблений хліб солодкий».*
13. *«У кого вправність, той і діє спритно».*
14. *«Без початку немає кінця».*
15. *«Без порядку толку немає».*
16. *«Без роботи пряників не купиш».*
17. *«Очі бояться - руки роблять».*
18. *«Щоб не помилитися, не треба поспішати».*
19. *«Без праці нема добра».*
20. *«Праця - найкращі ліки».*
21. *«Терпіння і труд все перетруть».*
22. *«Будеш книги читати - будеш все знати».*
23. *«Дім без книги, що без вікон».*
24. *«Хліб живить тіло, а книга живить розум».*
25. *«Де навчання - там вміння».*
26. *«Навчання та праця разом живуть».*
27. *«Навчання - світло, а невчення - тьма».*

Вправа на зняття втоми:

Учасники під музику рухаються по колу навколо стільців. Музика переривається, і всі учасники мають сісти. Кількість стільців поступово зменшується. Останній круг учасники проходять навколо одного стільця, і кожний робить спробу сісти на нього.

Вправа 3. «Відкриємо свій магазин» (10 -15 хв.)

Мета вправи: розвиток мови і мислення.

Хід вправи: Учасників ділимо на 5 команд. Кожна команда отримує завдання: уявіть собі, що ви відкриваєте спеціалізований магазин. Придумайте 5-10 товарів, які б могли в ньому продаватися. Можна намалювати це на аркуші паперу.

Назви магазинів:

1. *«Все для тих, хто навчається погано»*
2. *«Все для тих хто прогулює уроки»*
3. *«Все для тих хто не носить змінного взуття»*
4. *«Все для другорічників»*
5. *«Все для неохайних»*

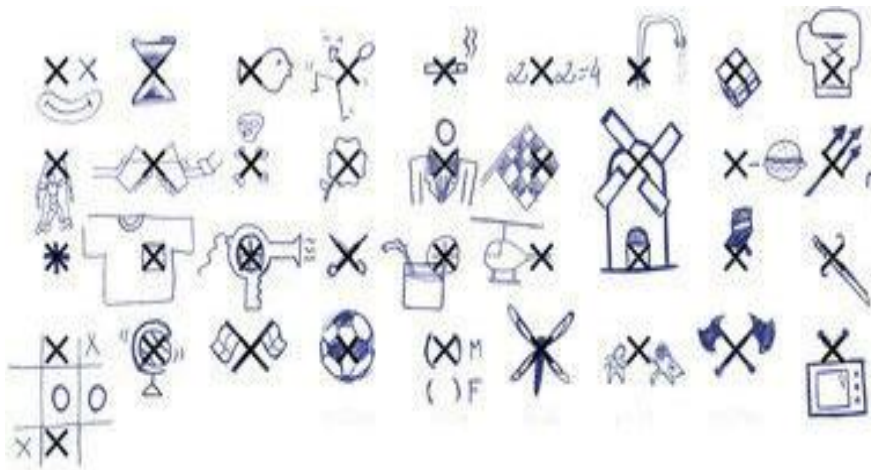
Вправа 4. «Розвиваємо креативність» (10 -15 хв.)

Мета вправи: розвиваємо свою креативність

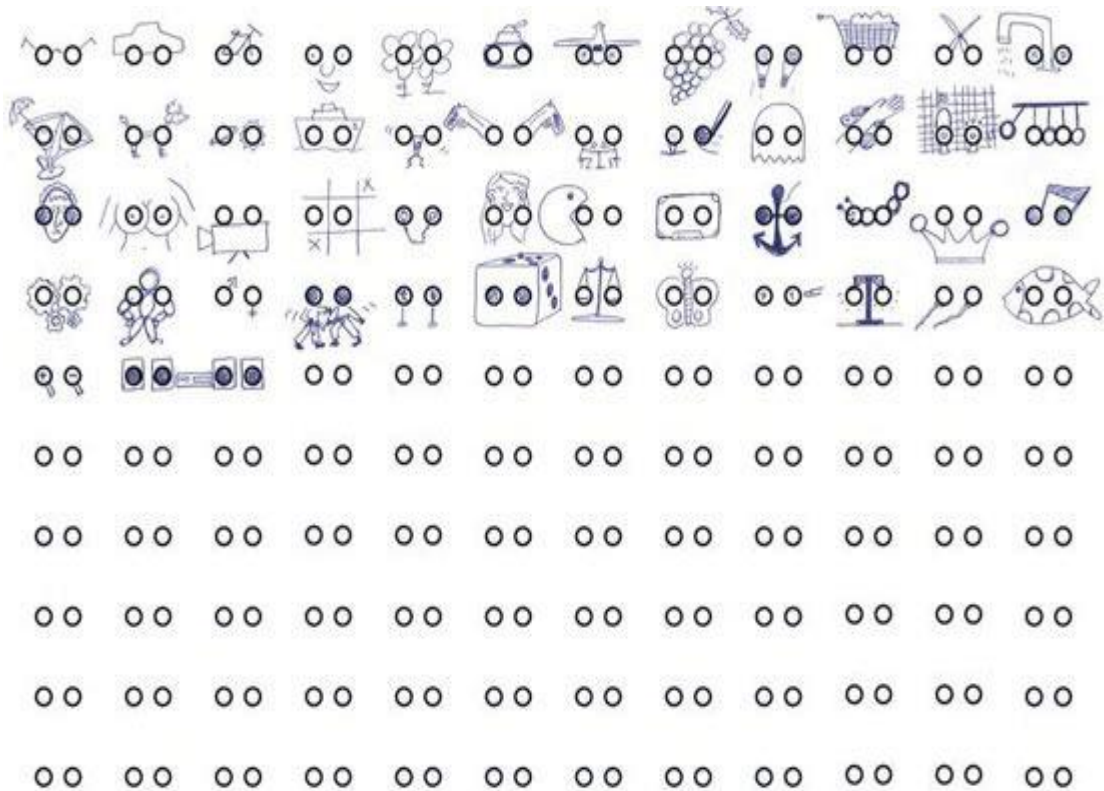
Хід вправи: беремо аркуш паперу та маємо такі хрестики: 6 у висоту та 9 в ширину.

Тепер настроюємося на творчу хвилю, беремо олівець і робимо з хрестика невеличкий малюнок, наприклад ось так:

Можна зробити це і таким шляхом:

Обговорення заняття:

1. Що для вас було новим на занятті?
2. Що було вже відомо?
3. Що сподобалось на даному занятті?
4. Яка вправа показала складною?

Тепер давайте разом придумаємо назву нашому з вами заняттю.

Думаємо, чия назва буде креативнішою, так і назвемо наше заняття.

Домашнє завдання

Що спільного між:

Написанням картини і ремонтом будильника.

2) У чому відмінності між:

Написанням картини і ремонтом будильника.

3) Подумайте як можна більше способів використання

Словника з давньогрецької мови.

4) Якщо б у Вас була наступна річ, що б Ви з нею зробили:

Записна книжка.

5) А що було б, якщо б:

Люди могли б писати тільки кров'ю.

6) Знайдіть/виберіть два ключових (найважливіших) слова для такої ситуації:

Чоловік впав і намагається встати.

7) Випишіть з будь-якого тексту 20 іменників, 20 прикметників та 20 дієслів у наступному порядку:

Іменник > дієслово > прикметник і знову іменник, а потім знову дієслово і так до кінця. Неодмінна умова - з кожного пропозиції беремо не більше одного слова.

8) Уявіть собі, із залученням як можна більшої кількості почуттів і їх модальностей (у зору наприклад: колір, обсяг, яскравість, контрастність, відстань, у смаку: температура, солоність, консистенція і так далі) наступний предмет:

Кенгуру.

9) Побудуйте асоціативну ланцюжок приблизно в 10-15 слів, починаючи з наступного слова:

молоко

10) Які вирішення наступної проблеми Ви можете запропонувати:

Як нагодувати дитини кашею.

ЗАНЯТТЯ 10

Заключне заняття «Зворотній зв'язок»

Мета заняття: усвідомлення відношення до завершення роботи в даній групі; здобуття зворотного зв'язка і можливість йти далі.

Необхідні матеріали: зошит, ручка.

Хід заняття

Обговорення домашнього завдання (5 хв.)

Вправа 1. "Світлофор" (15 хв.)

Мета вправи: Обмінятися думками про цикл проведених занять.

Необхідні матеріали: Картонні гуртки по три штуки кожному учню (кольори: червоний, жовтий, зелений).

Хід вправи: лунають "сигнали світлофора" (картонні кружки різних кольорів). З їх допомогою учасники висловлюють свою думку про минулі заняття. Ведучий: отже, якщо під час наших минулих зустрічей (у загальному) вам було незатишно або нецікаво, то ви піднімаєте червоний кружечок. Якщо на минулих заняттях (в загальному) вам було цікаво, але вам щось не сподобалося, або якась вправа викликало у вас почуття дискомфорту, то ви піднімаєте жовтий кружок. А якщо вам дуже сподобалася минулі зустрічі, вам було цікаво, ви дізналися для себе щось нове, то ви піднімаєте зелений кружок. Я рахую до трьох, і ми включаємо світлофор. Раз ... Два ... Три ... Так ми розглянули та згадали кожне із проведених занять. Обговорюємо.

Вправа 2. «Най-най»

Мета вправи: поглиблення процесів саморозкриття, отримання позитивної зворотного зв'язку для зміцнення самооцінки та актуалізації особистісних ресурсів, пізнання себе за допомогою групи.

Хід вправи: кожна людина - унікальна особистість. У чомусь вона зовсім виняткова і поза всякою конкуренцією. Але саме через те, що не всі це бачать, людина може бути незадоволена тим, як оточуючі до нього ставляться.

Давайте ж виправимо це. Нехай всередині кожної команди учасники розкажуть про свої достоїнства, якими вони можуть змагатися з іншими. Отже, задумайтеся і все по черзі всередині команди розкажіть про свої достоїнства і підтвердіть їх фактами. На підготовку відводиться одна хвилина. А тепер просимо вас розповісти про свої достоїнства з підтверджуючими це фактами. Будь ласка. Закінчуємо.

Давайте тепер підіб'ємо підсумки і всередині кожної команди виділимо «самого-самого» за тими показниками, які тут обговорювалися. Наприклад, самий-самий високий, самий-самий веселий, самий-самий спритний і т.д. Просимо вас. Закінчуємо.

Тепер нам залишається визначити «самого-самого» з усіх команд. Давайте організуємо конкурси «най-най». Наприклад, найвеселіших або кмітливих з числа присутніх у всьому залі. На підготовку та організацію конкурсу відводиться одна хвилина. На закінчення поаплодуємо «самим-самим».

Анкета «Зворотній зв'язок»

1. Ім'я _____
 2. Що мені сподобалось найбільш? _____
 3. Найкориснішим для мене було. _____
 4. Як я буду розвиватися далі? _____
 5. Чи хотів би ти приймати участь ще в таких заняттях? _____
 6. Щоб ти додав би до даних
занять? _____
- Твої побажання групі _____

Тренуємось вдома:

ПОНЕДІЛОК

1) Що спільного між:

Заповнення анкети і натиранням лиж мастилом.

2) У чому відмінності між:

Заповнення анкети і натиранням лиж мастилом.

3) Подумайте як можна більше способів використання:

Електричного чайника.

4) Якщо б у Вас була наступна річ, що б Ви з нею зробили:

Машина часу, за кожне використання якої Ви старієте на 10 років.

5) А що було б, якщо:

У кожної людини були очі на потилиці.

6) Знайдіть/виберіть два ключових (найважливіших) слова для такої ситуації:

Чистка помпи, що в трубі.

7) Випишіть з будь-якого тексту 20 іменників, 20 прикметників та 20 дієслів у наступному порядку:

Іменник > дієслово > прикметник і знову іменник, а потім знову дієслово і так до кінця. Неодмінна умова - з кожного речення беремо не більше одного слова.

8) Уявіть собі, із залученням як можна більшої кількості почуттів і їх модальностей (у зору наприклад: колір, обсяг, яскравість, контрастність, відстань, у смаку: температура, солоність, консистенція і так далі) наступний предмет:

Падаючий метеорит.

9) Побудуйте асоціативну ланцюжок приблизно в 15-20 слів, починаючи з наступного слова:

Звук.

10) Які вирішення наступної проблеми Ви б запропонували:

Як наздогнати поїзд.

ВІВТОРОК

1) Що спільного між:

Між витиранням носа та ловлею раків.

2) У чому відмінності між:

Між витиранням носа та ловлею раків.

3) Подумайте як можна більше способів використання:

Перерви між уроками

4) Якщо б у Вас була наступна річ, що б Ви з нею зробили:

Пакетик з новорічною мішурою.

5) А що було б, якщо:

Існували ліки для дурнощів.

6) Знайдіть/виберіть два ключових (найважливіших) слова для такої ситуації:

Кремлівські зірки згасли.

7) Випишіть з будь-якого тексту 20 іменників, 20 прикметників та 20 дієслів у наступному порядку:

Іменник > дієслово > прикметник і знову іменник, а потім знову дієслово і так до кінця. Неодмінна умова - з кожного речення беремо не більше одного слова.

8) Уявіть собі, із залученням як можна більшої кількості почуттів і їх модальностей (у зору наприклад: колір, обсяг, яскравість, контрастність, відстань, у смаку: температура, солоність, консистенція і так далі) наступний предмет:

Снікерс.

9) Побудуйте асоціативну ланцюжок приблизно в 20 слів, починаючи з наступного слова:

Хвалити.

10) Які вирішення наступної проблеми Ви запропонували:

Студент забув відповідь на іспиті, і Натс йому не допоміг.

СЕРЕДА

1) Що спільного між:

Дідівщиною в армії і водінням автомобіля.

2) У чому відмінності між:

Дідівщиною в армії і водінням автомобіля.

3) Подумайте як можна більше способів використання

Вербового прутка.

4) Якщо б у Вас була наступна річ, що б Ви з нею зробили:

Стілець зі зламанною ногою.

5) А що було б, якщо:

Телебачення захопили інопланетяни.

6) Знайдіть/виберіть два ключових (найважливіших) слова для такої ситуації:

Летять два крокодили, один червоний, а інший на південь.

7) Випишіть з будь-якого тексту 20 іменників, 20 прикметників та 20 дієслів у наступному порядку:

Іменник > дієслово > прикметник і знову іменник, а потім знову дієслово і так до кінця. Неодмінна умова - з кожного речення беремо не більше одного слова.

8) Уявіть собі, із залученням як можна більшої кількості почуттів і їх модальностей (у зору наприклад: колір, обсяг, яскравість, контрастність, відстань, у смаку: температура, солоність, консистенція і так далі) наступний предмет:

Клаптик вати.

9) Побудуйте асоціативну ланцюжок приблизно в 25 слів, починаючи з наступного слова:

Австралія.

10) Які вирішення наступної проблеми Ви запропонували:

Мухомори стали маскуватися під грузді й масляки.

ЧЕТВЕР

1) Що загального між:

Пошуком розвідника і очищенням від мулу акваріума.

2) У чому відмінності між:

Пошуком розвідника і очищенням від мулу акваріума.

3) Подумайте як можна більше способів використання

Хвоста від оселедця.

4) Якщо б у Вас була наступна річ, що б Ви з нею зробили:

Лампа розжарювання на 100000 ватів.

5) А що було б, якщо:

Люди могли бачити тільки в темряві, а вдень б сліпнули.

6) Знайдіть/виберіть два ключових (найважливіших) слова для такої ситуації:

Відрощування хвоста у ящірки.

7) Випишіть з будь-якого тексту 20 іменників, 20 прикметників та 20 дієслів у наступному порядку:

Іменник > дієслово > прикметник і знову іменник, а потім знову дієслово і так до кінця. Неодмінна умова - з кожного речення беремо не більше одного слова.

8) Уявіть собі, із залученням як можна більшої кількості почуттів і їх модальностей (у зору наприклад: колір, обсяг, яскравість, контрастність, відстань, у смаку: температура, солоність, консистенція і так далі) наступний предмет:

Копчене сало в шоколаді.

9) Побудуйте асоціативну ланцюжок приблизно в 30 слів, починаючи з наступного слова:

Батарейка.

10) Які вирішення наступної проблеми Ви запропонували:

Місяцехід-2 зламався.

П'ЯТНИЦЯ

1) Що спільного між:

Відкручуванням гайки і пошуком інформації в книзі.

2) У чому відмінності між:

Відкручуванням гайки і пошуком інформації в книзі.

3) Подумайте як можна більше способів використання:

Дерев'яної палички від морозива.

4) Якщо б у Вас була наступна річ, що б Ви з нею зробили:

Графарет для літер.

5) А що було б, якщо:

У морських ссавців (кити, дельфіни, косатки і так далі) були руки, на зразок людських.

6) Знайдіть/виберіть два ключових (найважливіших) слова для такої ситуації:

Необхідно склеїти розірваний договір.

7) Випишіть з будь-якого тексту 20 іменників, 20 прикметників та 20 дієслів у наступному порядку:

Іменник > дієслово > прикметник і знову іменник, а потім знову дієслово і так до кінця. Неодмінна умова - з кожного речення беремо не більше одного слова.

8) Уявіть собі, із залученням як можна більшої кількості почуттів і їх модальностей (у зору наприклад: колір, обсяг, яскравість, контрастність, відстань, у смаку: температура, солоність, консистенція і так далі) наступний предмет:

Кома в зошиті.

9) Побудуйте асоціативну ланцюжок приблизно в 30 слів, починаючи з наступного слова:

Іриска.

10) Які вирішення наступної проблеми Ви запропонували:

Раніше (10000-20000 років тому) люди мали більший розмір, ніж зараз.

Соціально-психологічний тренінг для вчителів:

Розвиток комунікативних умінь і навичок педагогів

*Спица-Оріщенко Наталія Анатоліївна,
практичний психолог ХСОШ № 11*

Коли зустрічаються дві людини,
на зустрічі присутні шестеро:
кожен із двох, яким він бачить себе;
яким його бачать інші;
які вони є по суті, насправді
Вільям Джеймс

Мета тренінгу: опанування педагогами прийомів ефективного спілкування через ігрові методи навчання й техніку активного слухання.

Завдання тренінгу:

- розширення можливостей встановлення контакту в різних ситуаціях спілкування;
- відпрацювання навичок розуміння себе, інших людей, а також взаємин між людьми;
- набуття навичок активного слухання;
- активізація процесу самопізнання й самоактуалізації;
- розширення діапазону творчих здібностей;

Спілкування людей між собою — надзвичайно складний процес. Неефективність у спілкуванні може бути пов'язана з повною або частковою відсутністю певного комунікативного уміння. Труднощі, які виникають у спілкуванні в конкретній ситуації, можуть бути спричинені недостатнім самоконтролем, наприклад через невміння впоратися з перевантаженням, імпульсивністю, агресією тощо. Кожний з нас вчиться володіти собою, набуваючи досвіду, часто на помилках і розчаруваннях. Чи можна навчитися спілкуватися, використовуючи для цього тільки свій реальний досвід? Так, і зробити це можна за допомогою гри. Гра — це модель життєвої ситуації, зокрема спілкування, у процесі якого людина набуває певного досвіду. До того ж, роблячи помилки в штучній ситуації спілкування, людина не відчуває відповідальності, а у реальному житті —

так. Це дає змогу більше пробувати, шукати ефективні форми взаємодії і не боятися «поразки».

ВПРАВИ

1. «Візуальне відчуття»

Мета: удосконалення перцептивних навичок сприйняття й представлення один одного.

Хід вправи. Усі сідають колом. Ведучий просить, щоб кожен уважно подивився на обличчя інших учасників. Через 2—3 хв всі закривають очі і намагаються уявити собі обличчя інших учасників групи. Впродовж 1—2 хв потрібно фіксувати в пам'яті обличчя, яке вдалося найкраще уявити (запам'ятати). Після виконання вправи група обговорює свої відчуття й повторює вправу. Завдання: кожний учасник групи намагається відтворити в пам'яті якомога більшу кількість обличч учасників тренінгу.

2. «Через скло»

Мета: встановлення взаєморозуміння партнерів по спілкуванню на невербальному рівні.

Хід вправи. Один з учасників пропонує текст, записуючи його на папір, але передає його ніби через скло, тобто мімікою та жестами. Учасники групи називають те, що вони зрозуміли. Ступінь збігу переданого й записаного тексту свідчить про уміння встановлювати контакт.

3. «Дискусія»

Мета: досягнення взаєморозуміння партнерів по спілкуванню на невербальному рівні.

Хід вправи. Група поділяється на трійки. У кожній трійці розподіляються обов'язки. Один з учасників грає роль «глухого і німого»: він нічого не чує, не може говорити, але в його розпорядженні — зір, жести, пантоміміка; другий учасник грає роль «глухого»: він може говорити і бачити; третій — «сліпого і німого»: він здатний тільки чути і показувати. Усій трійці пропонують завдання, наприклад, домовитися про місце, час і мету зустрічі.

На вправу дають — 15 хв.

4. «Так»

Мета: удосконалення навичок емпатії і рефлексії.

Хід вправи. Група поділяється на пари. Один з учасників говорить фразу, що виражає його стан, настрій чи відчуття, інший ставить йому запитання, щоб з'ясувати деталі. Вправа вважається виконаною, якщо у відповідь на запитання учасник одержує три позитивні відповіді — «так».

5. «Передавання руху по колу»

Мета: удосконалення навичок координації та взаємодії на психомоторному рівні, розвиток уяви та емпатії.

Хід вправи. Усі сідають у коло. Один з учасників групи починає діяти з уявним предметом так, щоб його можна було продовжити. Сусід повторює його дію і продовжує вправу. У такий спосіб предмет обходить коло і повертається до першого гравця, який називає переданий йому предмет і кожен з учасників називає, у свою чергу, що передавав саме він. Після обговорення вправа повторюється ще раз.

Ведучий. Численні дослідження показують, що успіх людини, яка працює в сфері постійного спілкування, на 80 % залежить від її комунікативної компетентності. Непродуктивність у спілкуванні може бути пов'язана з відсутністю комунікативних навичок спілкування, з труднощами їх практичної реалізації (стомлення, неуважність, умови діяльності, особливості ситуації). Можна послатися на приклади, взяті з праць Д.Карнегі, Й.Атватера, про те, як важливо бути уважним слухачем.

Можна виділити такі невербальні канали комунікації:

- очі і контакт за допомогою погляду;
- обличчя і його експресія;
- жести;
- пози;
- тактильні відчуття (дотики);
- дистанція під час спілкування.

6. Методика «Визначення вміння слухати»

Інструкція. Вашій увазі пропонується методика на визначення уміння слухати іншу людину.

Перед вами 16 запитань, на кожне з яких ви можете відповісти твердженням «так» чи «ні». Варто пам'ятати, що «правильних» чи «неправильних» відповідей не буває. Головне — намагайтеся відповідати чесно, не намагайтеся справити позитивне враження, відповіді мають відповідати дійсності. Вільно та щиро висловлюйте свою думку. У цьому випадку ви зможете краще пізнати себе. Заздалегідь дякуємо вам!

1. Чи терпляче ви чекаєте, доки інший закінчить говорити і дасть вам можливість висловитися?
2. Чи поспішаєте ви прийняти рішення до того, як зрозумієте сутність проблеми?
3. Чи слухаєте ви лише те, що вам подобається?
4. Чи заважають вам слухати співрозмовника ваші емоції?
5. Чи відволікаєтеся ви, коли співрозмовник висловлює свої думки?
6. Чи запам'ятовуєте ви замість основних моментів бесіди якісь несуттєві?
7. Чи заважають вам упередження сприймати інформацію?
8. Чи припиняєте ви слухати співрозмовника, коли з'являються труднощі в розумінні його думки?
9. Чи займаєте ви негативну позицію щодо співрозмовника?
10. Чи завжди ви слухаєте співрозмовника?
11. Чи ставите ви себе на місце того, хто говорить, щоб зрозуміти, що змусило співрозмовника говорити саме так?
12. Чи берете ви до уваги той факт, що у вас із співрозмовником можуть бути різні погляди на предмети обговорення?
13. Чи припускаєте, що у вас і вашого співрозмовника може бути різне розуміння змісту уживаних слів?

14. Чи намагаєтеся ви з'ясувати причини суперечки, наприклад, різні точки зору, постановка питання?

15. Чи уникаєте ви погляду співрозмовника у бесіді?

16. Чи виникає у вас бажання перервати співрозмовника і вставити своє слово за нього, випередити його з висновками?

Обробка результатів (підраховують кількість відповідей) . Інтерпретація:

6 балів і менше. Низький ступінь виразності уміння слухати інших, спрямованість у спілкуванні на себе (тобто задоволення своїх домагань, незважаючи на інтереси партнера). Занижена чутливість в оцінюванні поточної ситуації — коли мовчати і слухати, а коли говорити. Необхідне навчання навичок ефективного слухання;

від 7 до 10 балів. Середній ступінь виразності уміння слухати співрозмовника.

Це уміння швидше виявляється ситуативно і залежить від особистісної значимості (зацікавленості) в інформації. Є необхідність в удосконаленні навичок та прийомів активного слухання;

10 балів і більше. Явно виражені уміння слухати інших незалежно від особистої значимості отримуваної інформації. Така людина є сумлінним співробітником (якщо в основі діяльності — спілкування з людьми).

7. Вправа «Карусель»

Мета: формування навичок швидкого реагування під час вступу в контакт, розвиток емпатії та рефлексії в процесі навчання.

Хід вправи. У вправі організують серію зустрічей, причому щоразу — з новою людиною. Завдання: легко вступити в контакт, підтримати розмову і попрощатися.

Члени групи шикуються за принципом каруселі, тобто обличчям один до одного, й утворюють два кола: внутрішнє нерухоме і зовнішнє рухоме.

Приклади ситуацій:

- Перед вами людина, яку ви добре знаєте, але досить довгий час не бачили. Ви дуже раді цій зустрічі...

- Перед вами незнайома людина. Познайомтеся з нею...
- Перед вами маленька дитина, вона чогось злякалася. Підійдіть до неї і заспокойте її.
- Після тривалої розлуки ви зустрічаєте коханого (кохану), ви дуже раді зустрічі... Час на встановлення контакту і проведення бесіди 3—4 хв. Потім ведучий дає сигнал, і учасники тренінгу переходять до наступного учасника.

8. Вправа «Остання зустріч»

Мета: удосконалення комунікативної культури.

Хід вправи. Уявіть собі, що заняття вже закінчилися, і ви маєте попрощатися. Але чи встигли ви сказати один одному те, що хотіли? Може бути, що ви забули поділитися з групою своїми переживаннями? Можливо, є людина, думку якої про себе ви хотіли б почути? Чи хочете ви подякувати комусь за щось? Зробіть це «тут і тепер».

9. ПІДСУМКИ РОБОТИ ГРУПИ

Під час підбиття підсумків роботи групи присутній ведучий, але він є спостерігачем. Учасники групи визначають ті риси, які допомагають у спілкуванні і які визначили під час проведення тренінгу (не потрібно називати ті риси, які не можна змінити, тобто природні, фізіологічні). Ці риси і будуть тим надбанням, що напрацював кожний учасник групи. Технологію проведення тренінгу можна варіювати залежно від досвіду тренера (ведучого), а також від особливостей учасників групи (вікових, професійних, особистісних).

Використання тренінгових форм роботи з батьками здібних дітей з формування певних підходів для кращого порозуміння з дітьми

*Кучерявенко Галина Олександрівна,
практичний психолог ЗОШ № 101*

Проблема дитячої обдарованості в усі часи викликала великий інтерес у суспільстві. Зацікавленість урядовців, фахівців, батьків зрозуміла – йдеться не

лише про долі окремих особистостей, а й про майбутнє країни, всього світу. Адже самі талановиті, обдаровані, здатні до творчості люди створюють нові теорії та нові технології, пропонують нові шляхи розвитку, рятують нас у кризових ситуаціях.

Становлення особистості припадає на час навчання в школі, тому робота педагогічного колективу повинна бути спрямована на розвиток здібностей кожної дитини, виявлення та супровід обдарованих дітей. Але для того, щоб освітня система повноцінно виконувала данні функції, необхідно долучати батьків до спільної діяльності.

Програма роботи з батьками за даним напрямом повинна включати наступні етапи:

1. Просвітницька робота, в котрій надається психологічна характеристика поняттю «обдарованості», раннім проявам обдарованості, поради батькам.
2. Тренінгова частина, за допомогою якої батьки зможуть подивитись на світ очима своїх дітей, навчатись цінувати індивідуальність дитини у всіх її проявах, знаходити спільну мову та мати спільні інтереси.

Просвітницька робота

Тема: «Дитяча обдарованість»

План

1. Розкриття поняття «Обдарована дитина»
2. Розкриття характерних рис обдарованих дітей.
3. Виховання обдарованої дитини.
4. Типові помилки батьків обдарованих дітей.
5. Які умови треба створити вдома, щоб виявити здібності дитини.

Дуже багато в благополуччі й успішному розвитку обдарованої дитини залежить від вас, батьки. Радійте своїй незвичній дитині. Пам'ятайте, що вона

не лише обдарована і талановита, але перш за все – ваша дитина, якій потрібні любов, захист і співчуття.

Обдарована дитина – дитина, яка вирізняється яскравими, явними, іноді видатними досягненнями у тому чи іншому виді діяльності. Тобто, обдарованість визначається вищими показниками розвитку здібностей дитини, вони випереджають темп розвитку здібностей її однолітків. При цьому умови життя і навчання ровесників повинні бути рівні.

Доречно поставити запитання: поняття обдарованості – загальне чи спеціальне? Виявляється, що розрізняють і загальну (інтелектуальну) обдарованість, і різні види спеціальної обдарованості (психомоторну, творчу, художню, соціальну). Під обдарованістю традиційно розуміють сукупність загальних та спеціальних здібностей дитини, завдяки чому вона досягає того рівня, який дозволяє їй легко впоратися з діяльністю і відрізнитися від загальної маси інших дітей.

Обдарованість- системна риса психіки, яка розвивається протягом життя і визначає можливості досягнень людиною винятково високих результатів в одній чи кількох видах діяльності порівняно з іншими людьми.

Можно відокремити 3 категорії обдарованих дітей.

Перша категорія – діти з надзвичайно високим загальним рівнем розумового розвитку за інших рівних умов. Таких дітей відносно більше серед дошкільнят та молодших школярів.

Друга категорія- діти з ознаками спеціальної розумової обдарованості, наприклад із нахилами до математики або іншої галузі науки. Таких учнів більше серед підлітків.

Третя категорія – діти, які хоча і не досягли з якихось причин успіхів у навчанні, але дуже активні у пізнанні, оригінальні за психічним складом. Це випадки, коли можна говорити про потенційну, або «приховану» обдарованість. Розумові здібності таких учнів нерідко розкриваються вже у старшому шкільному віці.

Обдарованість в основному визначається трьома взаємопов'язаними параметрами: порівняно швидким розвитком пізнання, особливостями психологічного розвитку та певними фізичними характеристиками.

Характерні риси обдарованих дітей

- 1.** Сильно розвинуте почуття справедливості, що проявляється дуже рано, власна система цінностей, високі вимоги до себе та оточення.
- 2.** Яскрава продуктивна уява.
- 3.** Сприйнятливість до невербальних (немовних) проявів почуттів інших (наприклад, мовчазного напруження). Пошук причин, пояснень, приводів.
- 4.** Добре розвинуте почуття гумору.
- 5.** Підвищене почуття відповідальності, акуратне виконання взятих на себе обов'язків.

Щодо фізичних характеристик обдарованих дітей, то попри стереотип повсякденної свідомості (худий, маленький, блідий, носить окуляри), приводів робити стереотипні узагальнення стосовно зросту, ваги або зовнішності обдарованих дітей немає. Вони доволі привабливі своєю різноманітністю. Але попри це, було зроблено такі спостереження:

- 1.** Обдарованих дітей. Як і талановитих дорослих, частіше відокремлює високий енергетичний рівень, причому сплять вони менше за звичайний час.
- 2.** Моторна координація та володіння руками в обдарованих дітей часто (особливо в молодшому віці) відстає від пізнавальних здібностей. Їм необхідна практика, оскільки різниця в інтелектуальному та фізичному розвитку таких дітей може бентежити їх та сприяти розвитку несамоствореності.
- 3.** Зір обдарованих дітей (у віці до 8 років) часто нестабільний, їм важко змінювати фокус з близької відстані на дальню (від парти до дошки).

Виховання обдарованої дитини.

Виховувати обдаровану дитину нелегко, але приємно. Відвідуйте зі своєю дитиною музичні заняття, спектаклі, кіно, крамниці, гуляйте разом. Не ведіть з нею «дитячих розмов», спілкуйтеся на рівних. Читайте їй більше книг,

грайтеся у слова. Звичайна прогулянка, похід в магазин цілком підходить для словесних вправ. Стимулюйте природню зацікавленість й енергію вашої дитини, серйозно відповідайте на її запитання, розвивайте здатність до узагальнення. Попросіть дитину коротко переказати сюжет фільму, сформулювати тему вистави, прочитаної книги. Хай ваша дитина більше говорить про свої почуття, висловлює свою думку з того чи іншого питання. Навчайте дитину висловлювати свою думку.

Обдарованій дитині необхідне інтелектуальне середовище, тому знайдіть інших дітей і дорослих, з якими вона могла б обговорювати цікаві питання.

Заохочуйте дитину до складання розповідей, казок, пісень, написання картин. Виконуйте роль секретаря. Для розвитку творчості у дітей рекомендую виконувати такі вправи:

- Придумайте оповідання із запропонованими словами, наприклад: літо, відпочинок, погода.
- Візьміть будь-яку домашню річ і придумайте п'ять нових способів її використання.
- Придумайте нову домашню тварину, використовуючи ознаки відомих тварин, і назвіть її.

Слухайте музику різних напрямів, обговорюйте настрій й інтерпретацію, заохочуйте вільне вираження дитини в жестах, танцях, музиці.

Проводьте прості фізичні та хімічні досліди з домашніми предметами. Складайте та розгадуйте кросворди, анаграми, ребуси, цікаві задачки і загадки.

Досі ми говорили про позитивні сторони обдарованої дитини, які треба підтримувати і розвивати. Дійсно, Обдаровані діти мають багато позитивних рис, але це не означає, що у них немає особистих проблем. Перша – своєрідний розрив між розумовим та фізичним розвитком дитини. Наприклад, відставання в розвитку дрібної моторики і моторної координації від високого рівня пізнавальних здібностей дитини. Це можна виправити. Якщо батьки спеціально приділятимуть увагу тренуванню дрібних м'язів кисті руки. Дуже

корисні ігри з мозайкою, нанизування намистин, гудзиків на нитку, шнурування черевиків. ігри з дрібним конструктором, ліплення з глини і пластиліну і т.д.

Часто батьки обдарованої дитини жаліються, що вона не сприймає зауважень і критики дорослих. Їм здається, що дитина вперта, не хоче іти на компроміс. Як же вчинити?

Згадаємо одну із ознак обдарованості – висока чутливість, і зрештою- вразливість обдарованої дитини. Так діти вимагають до себе уваги і визнання. Іноді конфлікт виникає через те, що ми неправильно розуміємо, а тому- не правильно оцінюємо мотиви поведінки дитини в тій чи іншій ситуації. Тому не буде помилкою, якщо ви першими підете на компроміс. Крім того, завжди намагайтеся показати дитині, що ви цінуєте її досягнення, що вони для вас такіж значущі, як і для неї. Ставтесь до дитини, як до інтелектуально багатой особистості, поважайте її точку зору, наче вона доросла.

Типові помилки батьків обдарованих дітей.

- ✓ Переобтяжують дітей заняттями музикою, танцями, малюванням за рахунок ігор та прогулянок.
- ✓ Сприймають здібності сина чи доньки як засіб реалізації власних уподобань та нереалізованих прагнень і вимагають від дитини більшого, ніж вона здатна зробити.
- ✓ Висувають на завжди достовірні гіпотези: скажімо, вважають, що соціально- комунікативні можливості розумово обдарованої дитини такі ж високі, як і інтелектуальні.
- ✓ Відводять своєму вундеркінду привілейоване становище в родині, що негативно позначається і на самій дитині, і на її братах і сестрах.
- ✓ Невиправдано залучають дитину до вирішення «дорослих» родинних проблем, чим завдають шкоди її еоційному розвитку.
- ✓ Купують надміру інтелектуальні ігри, забуваючи про спортивний інвентар, про необхідність фізкультури.

- ✓ Не завжди знаходять правильний підхід до дитини, ставлять до неї вимоги, як до дорослої, не вміють досягти взаєморозуміння, встановити щирі, товариські взаємини.

Які умови потрібно створити вдома, щоб виявити здібності дитини.

1. Створіть дитині затишну і безпечну базу для її пошуків, до якої вона могла повернутися.
2. Підтримуйте схильність дитини до творчості і виявляйте співчуття до невдач. Уникайте несхвальних оцінок її творчих ідей.
3. Будьте терплячими до дивних ідей, поважайте допитливість, запитання і теорії дитини. Намагайтесь відповідати на всі запитання, навіть якщо вони здаються дивними і абсурдними.
4. Давайте дитині побути самій і дозволяйте, якщо вона того хоче, самій займатись своїми справами. Надлишок опіки може пригальмувати творчість.
5. Допмагайте дитині вчитися будувати її систему цінностей, не обов'язково засновану на її власних поглядах, щоб вона могла поважати себе і свої ідеї поряд з ідеями інших. Таким чином. Її саму буде цінувати оточення.
6. Допмагайте дитині у задоволенні основних людських потреб (почуття безпеки, любові, поваги до себе й оточення)
7. Виявляйте симпатію до її перших незграбних спров висловлювати свої ідеї словами і робити їх таким чином зрозумілими оточенню.
8. Знаходьте слова підтримки для нових творчих здобутків дитини, уникайте критики перших спроб- хоч якими б невдалими вони не були

Пам'ятайте: дитина, позбавлена позитивного творчого виходу, може спрямувати свою енергію у зовсім небажаному напрямку.

2. Тренінгова частина

Мета: надання батькам інформацію про спілкування з дітьми, ознайомити їх з методами підтримки дитини за допомогою підвищення самоповаги, допомогти батькам зрозуміти свою дитину.

1. Вправа «Емоція по колу».

Учасники сідають у коло, кожен по черзі за допомогою міміки передає свою емоцію, всі інші один за одним її повторюють. Вправа закінчується, коли всі учасники передадуть свої емоції.

Питання для обговорення:

- Чи легко було і передати власну емоцію?
- Що ви відчували, коли передавали позитивну емоцію?
- А коли негативну чи нейтральну?
- Чи важко було відтворювати чужі емоції?

2. Вправа « Згода , незгода , оцінка ».

Учасники об'єднуються в три групи. Кожній групі дається аркуш паперу і картка з варіантом завдання:

1 . Складіть перелік слів і виразів , за допомогою яких ви висловлюєте згоду з діями вашої дитини. 2

. Складіть перелік слів і виразів , за допомогою яких ви висловлюєте незгоду з діями вашої дитини. 3

3 . Складіть перелік слів і виразів , за допомогою яких ви висловлюєте оцінку дій чи вчинків дитини. На

виконання завдання виділяється 5 хв . Після цього кожна група по черзі демонструє результати своєї роботи.

Висновок. Які вирази можна використовувати , спілкуючись дипломатично з дитиною?

3.Ознайомлення з методами підтримки дитини за допомогою самоповаги.

Схема для орієнтуру

	Що кажуть батьки?	Що чує дитини?
Сприйняття	Ти гарний, розумний і т.д.	Я гарний та розумний.
Увага	Я тебе відчуваю.	Я значимий
Повага	Дякую тобі за...	Вони цінують мої старання.
Теплі почуття	Я тебе кохаю	Я комусь потрібний

4. Вправа « Акваріум».

Батьки об'єднуються в три групи. Кожному члену групи одягається на голову «корона» з написами: « Посміхайся мені» , «Будь похмурим » , «Корчі мені гримаси » , «Розмовляй зі мною так , ніби мені 5 років» , «Схвалюю мене» , «Говори , що я нічого не вмію» , « Жалій мене» , так , щоб батьки не бачили , що на ній написано . Після цього кожній групі дається завдання скласти цілу картину з розрізаних шматочків , але звертатися під час роботи до учасниками своєї групи потрібно так , як написано на його «корони».

Через 7-10 хвилин все , не знімаючи « корони » , відповідають на питання:

- Чи сподобалося вам , коли з вами спілкувалися таким чином ?

Після того , як всі бажаючі висловилися , вихователь пропонує зняти « корони » і вийти зі своїх ролей.

Завдання для обговорення.

- Чим в реальному житті можуть бути «корони» ?
- Як впливає наявність подібних ярликів на спілкування ?
- Як часто ми зустрічаємося з ситуаціями «навішування» ярликів ?
- Як дитина реагує на ярлик ?

- Як можна змінити уявлення людини про вас?
- Чи легко позбутися ярлика ? Як це зробити?

5. Ситуативні вправи.

а) Батьки об'єднуються в 3 підгрупи. Кожна підгрупа отримує одну картку з проблемною ситуацією.

1. Ваша дитина просить піти з ним в парк, а ви не в настрої.
2. Ваша дитина спілкується з друзями, які вам не подобаються.
3. Дитина просить купити йому щось, що ви не в змозі.

б) Обговорення в групах.

в) Загальне обговорення.

6 . Вправа « Емоційний ланцюжок» .

Всі батьки сідають в коло , кладуть ліву руку на плече сусіда і по черзі один за одним дякують сусіда зліва за гарну роботу , позитивні емоції , висловлюють побажання .

7. Підсумок

Колись давно в старовинному Китаї жив дуже розумний, але пихатий Мандарин . Весь день його складався з примірок одягу і розмов з підлеглими про власні роздуми і спогади про минулі зустрічі з імператором . Так йшов день за днем , рік за роком ... Раптом пройшла по всій країні звістка, що неподалік від кордону з'явився чернець , розумніший за всіх на світі. Дійшла ця звістка і до нашого Мандарина. Дуже розлютився він : хто може називати якогось там ченця найрозумнішою людиною на світі! ? Але виду нікому про своє обурення не подав, а запросив ченця до себе в палац . Сам же задумав обдурити його : «Я візьму в руки метелика , сховаю його за спиною і запитаю , що в мене в руках - живе , чи мертве ? І якщо чернець скаже , що живе, я розчавлю метелика , а якщо мертве , випущу його ... ». І ось настав день зустрічі. У розкішному залі зібралися багато людей , всім хотілося подивитися поєдинок найрозумніших людей на світі. Мандарин сидів на високому троні ,

тримав за спиною метелика і з нетерпінням чекав приходу ченця . Ось двері відчинилися , і до зали увійшов невеликий худий чоловік . Він підійшов до мандарина, привітався і сказав , що готовий відповісти на будь-якій його питання . І тоді , злосливо посміхаючись, Мандарин вимовив: «Скажи - мені , що я тримаю в руках , - живе , чи мертве ?». Мудрець трохи подумав , усміхнувся і відповів: «Все в твоїх руках!». Схвильований Мандарин випустив метелика з рук , і той полетів на волю , радісно тріпочучи своїми яскравими крильцями.

Отже , лише від вас залежить , чи буде взаємодія з вашими дітьми яскравим , плідним , або навпаки.

Основним принципом роботи загальноосвітньої школи є розкриття в процесі навчання дитячої обдарованості. Упровадженню в життя цього принципу сприяє спільна діяльність практичного психолога, педагогів і батьків.

Зміст роботи з обдарованими дітьми містить низку завдань, а саме: сприяння розвитку кожної особистості; виявлення типу обдаровання дітей і максимальне сприяння їхньому розвитку.

Із цією метою впроваджується комплекс заходів: медичних, фізіологічних, психологічних, педагогічних, що здійснюються спільно із сім'єю та школою. Важливо використовувати різноманітні методики для виявлення уподобань та здібностей дітей, спостерігати за їхніми подальшими успіхами.

На цьому етапі роботи з обдарованими дітьми основну роль повинні виконувати батьки, завдання яких — допомагати формувати і поглиблювати дитячі здібності.

Батьківський тренінг - це особлива систематична форма роботи з батьками. Робота з батьками та батьківський тренінг включають терапевтичний аспект. Батьки складають частину оточення дитини, тому зміни в поведінці батьків впливають на досвід дитини.

Мета тренінгу: сприяти становленню батьківської компетентності шляхом усвідомлення та осмислення механізмів діалогічного спілкування та формування вмінь і навичок конструктивної взаємодії з обдарованими дітьми у сім'ї для покращення їх творчої діяльності.

Завдання: сприяти усвідомленню основних аспектів психічного розвитку обдарованої дитини; розширити і збагатити знання щодо ролі емоційної сфери у становленні особистості талановитої дитини та відпрацювати навички емпатійного реагування на дитячу поведінку; розвивати вміння будувати діалогічну взаємодію при вирішенні проблемних ситуацій із здібними дітьми; вміти розрізняти типи обдарованості у дітей для кращого розвитку здібностей; виховувати педагогічну компетентність батьків.

Хід заняття.

1. Вправа на знайомство «Вітаю вас»

Мета: познайомити учасників, сприяти згуртованості групи та створенню комфортної атмосфери для успішної роботи.

Тренер пропонує підводитися тих людей які вважають, що це стосується їх:

- підніміться ті, у кого чорне волосся;
- підніміться ті, хто має гарну посмішку;
- підніміться ті, хто має доньку;
- підніміться ті, хто має сина;
- підніміться ті, хто вважає себе гарною матір'ю
- підніміться ті, хто прийшов сьогодні на нашу зустріч з гарним настроєм, і

хоче отримати безліч позитивних вражень і корисних порад.

Привітайте один одного оплесками.

2. «Правила роботи в групі»

Мета: обґрунтувати необхідність вироблення та дотримання в групі певних правил спільної роботи.

Ресурси: дерево, листочки.

Хід проведення:

Пропоную учасникам створити умови, щоб кожен почувався зручно і робота в групі була ефективною. Для ефективного спілкування в умовах тренінгу запропонуйте принципи: „Тут і зараз ”; персоніфікація висловлювань; активність ; довірливе спілкування; пунктуальність; добровільність та інші.

На основі цих принципів будуються правила роботи у відповідності з особливостями роботи в даній конкретній групі та потребами самих учасників. У правилах віддзеркалені характеристики реальних процесів і явищ, які існують у прототипах моделюючої реальності. (висять на дошці)

3. Тест для батьків.

Мета: розглянути особливості спілкування батьків та дітей і відпрацювати комунікативні вміння.

Завдання: батькам пропонується для заповнення опитувальник.

Оцінити Ваші взаємини з дитиною:

1. Чи подобається Вам Ваша дитина?
2. Чи слухаєте Ви, що дитина говорить?
3. Чи дивитесь Ви на маля, коли воно говорить?
4. Чи намагаєтесь Ви створити в дитини відчуття значимості того, про що вона говорить?
5. Чи виправляєте Ви мову маляти?
6. Чи дозволяєте Ви дитині робити помилки?
7. Чи хвалите Ви маля, чи обіймаєте Ви його?
8. Чи смієтесь Ви разом із ним?
9. Чи відводите Ви годину для читання дитині і для розмов із нею?
10. Чи граєте Ви з малям у які-небудь ігри?
11. Чи заохочуєте Ви інтереси і захоплення дитини?
12. Чи є в маляти хоча б одна –дві класні книги?
13. Чи є в дитини вдома місце (наприклад полиця), що відведене тільки їй?
14. Чи намагаєтесь Ви подати маляті приклад, читаючи газети, журнали, книги?

15. Чи обговорюєте Ви з родиною і з дитиною що-небудь цікаве з прочитаною Вами?

16. Чи намагаєтеся Ви сказати все за маля, перш, ніж воно встигне відкрити рот:

- у зубного лікаря;
- у магазині?

17. Чи дивитеся Ви телевизор разом із дитиною?

18. Чи ставити Ви маляті запитання про зміст побаченого по телевизору?

19. Чи обмежуєте Ви можливість дитини дивитися телевизор?

20. Чи є в дитини можливість виявляти “міць своїх м’язів” в іграх, м’яти глину і т.д., щоб вилити свої почуття в рамках загальноприйнятої поведінки?

21. Чи намагаєтеся Ви ходити з малям на прогулянки?

22. Чи збираєтеся Ви зводити дитину в театр, у зоопарк, у музей?

За кожну відповідь “майже завжди” нарахуйте собі 4 бали,

“іноді” – 2 бали;

“ніколи” 0 – 0 балів.

Отримані бали складіть. Якщо сума 88 балів – чудово!

44 бала – непогано,

менше 22 балів – варто замислитися.

Після заповнення опитувальника доцільно провести обговорення результатів

4. Мозковий штурм «Що таке обдарована дитина?»

Мета: сприяти усвідомленню потреб, бажань, можливостей, а також проблем обдарованих дітей.

Питання для обговорення :

- Що таке обдарованість?
- Яку характеристику можна надати обдарованій дитині?
- Які проблеми можуть бути у обдарованій дитини?
- Що заважає розвитку обдарованій дитині?

- Яку батьківську допомогу можна надати обдарованій дитині?

5. Тренувальна вправа «Визначення певних типів обдарованості».

Мета: розглянути особливості обдарованих дітей і відпрацювати типи спілкування з ними.

Робота в групах.

Приклади карток із ситуаціями:

- Ще в дитинстві Марина, учениця 10-го класу, відрізнялась сором'язливістю, але з цим мала схильність до міркування, не за своїм віком, мала інтелектуальні інтереси. Марина здібна займатися дуже багато часу, не піднімаючи голови. Але із за сором'язливості не може відповідати на уроках, біля дошки, на публіці. Самостійні рішення приймати не може, виконує лише ті завдання та інструкції, які чітко регламентують порядок його виконання. Від довгих навантажень може впадати в депресію.
- Петров Семен навчається в 8 класі. Постійно вивчає досконало лише ті учбові предмети, які йому будуть необхідні в майбутньому. Для цього ходить до бібліотеки, на додаткові заняття, скуповує багато літератури, читає на перервах або у метро. Найбільших успіхів Семен досягає в індивідуальній роботі, так як йому дуже важко працювати у колективі. І як що робота його цікавить, Семен стає „трудоголіком”, а все інше в школі його не цікавить.
- В 9-Г класі учениця Катерина дуже активна дівчинка. Вона відрізняється цілеспрямованістю, виконує всі домашні завдання, ніколи не пропускає занять. Невдачі переносить дуже легко. За бажанням батьків відвідує багато кружків та секцій, займається вивченням іноземних мов та музикою. Із за великого навантаження перестала спілкуватися з друзями, відпочиває мало, в загалі спілкується тільки з батьками.
- Гуков Богдан учень 7-го класу мало спілкується з однолітками, більше любить спілкуватися з більш дорослими підлітками. Дуже часто

вступає у конфлікти з вчителями, із за того, що його точка зору не співпадає з міркуваннями вчителів. Спілкується лише тільки з де якими педагогами, які оцінюють результат його „талановитих ” робіт, а не формальне спілкування та обов’язкові правила. По цим предметам у нього найвищі результати. Як що від нього вимагають стандартних рішень строго певними засобами, тоді Богдан стає замкненим і може бути у числі відстаючих. Дуже полюбляє написання наукових робіт, створює свої комп’ютерні ігри.

Питання до ситуацій:

1. Чи можна цих дітей вважати обдарованими?
2. Що їм заважає у розкритті?
3. Які поради можна надати батькам цих дітей?

6. Ситуаційна рольова гра Ярлики

Мета: ознайомити учасників тренінгу з ярликами, які використовуються в сім’ї щодо дитини, дати можливість відчувати емоції, які виникають в учасників під час спілкування, коли їх змушують діяти відповідно до стереотипів.

Тренер прикріплює на учасників бейджики зі словами, з якими, зазвичай, дорослі звертаються до дітей. Ці слова можуть мати як негативний, так і позитивний відтінок.

Завдання для учасників. Скласти із розрізаних частин цілу картину, при цьому співпрацювати один з одним, звертаючись у відповідності до тих ярликів, які написані в учасника на смужці. Перед проведенням вправи важливо попередити учасників не промовляти вголос і не натякати гравцю, якому прикріпили бейджик, про те слово, яке написане на ньому.

Запитання для обговорення:

- Як Ви почувалися у своїй ролі? Чи було Вам у ній комфортно або ж навпаки незатишно, неприємно?
- Чи залежала робота від розподілу ролей?

- Як ярлики впливають на самооцінку дитини, її спілкування з оточуючими?

Шановні батьки, пам'ятайте, що особистісний простір у сім'ї це головне для дитини.

7. Колаж „Потреби обдарованої дитини для всебічного розвитку”.

Мета: сприяти усвідомленню потреб, бажань, можливостей обдарованих дітей.

Великий аркуш паперу, ілюстровані журнали, клей, ножиці, фломастери.

Учасники створюють колаж на тему „Потреби дитини для всебічного розвитку”. По завершенні роботи батьки презентують свої напрацювання.

8. Роль батьків у вихованні обдарованої дитини в сім'ї

Мета: визначити основні напрямки співання та роботи з обдарованими та здібними дітьми.

(матеріал для вибору батьками певних підходів для кращого порозуміння з дітьми).

Повага до бажання дітей самостійно працювати	Організація різноманітних ігор, вікторин, розгадування і складання кросвордів, чайнвордів, ребусів
Надання дитині свободи вибору	Надання авторитетної допомоги
Створення умов для конкретного втілення творчої ідеї	Терпимість до безладдя
Заохочення обдарованої дитини	Здібність до самоаналізу
Розвиток цікавості, допитливості, кмітливості, інтелекту й формування пізнавальних інтересів	Знання психологічних особливостей обдарованої дитини. Розуміння їхніх потреб та інтересів
Мати творчий особистий світогляд	Володіння почуттям гумору
Взаємозв'язок сім'ї і навчального	Застосування форм і методів

закладу	народної педагогіки
Виховання культури мовлення	Створення затишних і безпечних умов для розвитку

9. На закінчення тренер зачитує поради батькам, які бажають розвивати здібності своїх дітей

1. Не стримуйте розкриття потенційних можливостей психіки.
2. Уникайте однобокості в навчанні та вихованні.
3. Не позбавляйте дитину ігор, забав, казок, створюйте умови для виходу дитячої енергії, рухливості, емоційності.
4. Допмагайте дитині в задоволенні основних людських потреб (почуття безпеки, кохання, повага до себе і до оточуючих), тому що людина, енергія якої скована загальними потребами, проблемами, найменше спроможна досягти висот самовираження.
5. Залишайте дитину на самоті і дозволяйте їй займатися своїми справами. Пам'ятайте, якщо ви хочете своїй дитині добра, навчіть її обходитися без вас.
6. Підтримуйте здібності дитини до творчості і співчуйте у випадку невдачі, уникайте незадовільної оцінки творчих спроб дитини.
7. Будьте терпимими до ідей, поважайте допитливість, реагуйте на запитання дитини. Навчати потрібно не тому, що може сама дитина, а тому, що вона опанує з допомогою дорослого, показу, підказки.

Приклади ігор з дітьми старшого віку, які сприяють розвитку мотивації до навчання

*Корнєєва Ольга Валеріївна,
практичний психолог ХЛ № 161 «Імпульс»*

4.1. ГРА „Сучасна навчена людина”

Старший підлітковий вік характеризується ростом само знання дітей, розширюється їх сфера знань о собі, людях та навколишньому світі. Розвиток

дітей знаходить своє відображення в зміні мотивів основних видів діяльності: навчання, спілкування та праці.

Мета гри:

- 1) організувати взаємодію між учасниками навчального простору;
- 2) порівняти уяву учнів різних категорій про цінності навчання;
- 3) проводити корекційну роботу цвілевих орієнтацій учасників у зв'язку з обміном думками (по можливості);

Задачі:

- Стимулювати учасників обмірковувати про різні особливості навченої людини, а також об умовах, які необхідні для того, щоб стати навченою людиною.
- Скласти позитивний (гарний) облік навченої людини, як позитивної мети навчання.
- Скласти умови для творчого самовиразу учасників ділової гри.

Матеріали:

На кожную групу - макет фігури дівчинки та хлопчика, кольорова бум ага, клей, ножиці, кольорові фломастери. „Цеглини” з якостями, які необхідні навченої людині. Дошка, скотч

Умови проведення: в приміщенні, де проводиться захід, столи стоять таким чином, щоб утворилось три робочих місця для груп з 10-12 чоловік (3-4 столи, поставлені разом, стулка біля них) і один стіл для групи з 4 чоловік. При цьому центральна частина приміщення вільна. Гра розрахована на 45 хвилин.

Хід гри.

Ведучий (педагог, психолог): Добрий день! Сьогодні я хочу обговорити з вами, хто така навчена людина. Кожен з вас багато разів чув словосполучення „Навчена людина” та розуміє, що цю людину всі поважають, цінують, відносяться до неї з симпатією, прислухаються до її думки. Кожен з вас, я гадаю, хотів би бути навченою людиною. Давайте обміркуємо, хто ця людина, і які якості вона потрібна мати? Наша з вами задача – скласти портрет навченої

людини. Для цього ви поділяєтесь на 3 групи. У кожній групі представлені учасники навчального процесу. Перша група - учні, друга група – батьки учнів, третя група – педагоги. Наша гра розрахована на 45 хвилин. Як і в кожній командній роботі треба розділити ролі. Вам знадобляться:

1. Спікер (який буде представляти портрет навченої людини всім присутнім).
2. Креативний директор (який спробує зібрати думки кожного з членів групи о зовнішніх та внутрішніх рисах навченої людини).
3. Художник – дизайнер (який займеться створенням іміджу навченої людини).
4. Зберігач часу (який буде слідкувати за тим, щоб робота групи не вийшла за рамки 20 хвилин).

Крім того, для підведення стогів гри необхідна група, яка здатна узагальнити та зробити висновки з нашої спільної роботи - „Рада аналітиків”. Пропаную вам вибрати по одному представнику з кожної команди в раду. В голові буде заступник директора з НВР.

Зараз я роздам пакети з усіма необхідними речами для того, щоб група змогла утворити свій портрет навченої людини. У кожному пакеті знаходяться „недосвідчені люди”: юнак та дівчина, у них нема нічого ні обличчя, ні одягу, ні якостей характеру, ні здібностей. Також в пакеті ви знайдете кольорову бумажу, клей, ножиці, фломастери, з якостями та загальну таблицю.

В ході 20 хвилин обміркуйте та обговоріть в групах які якості та здібності визначають навчену людину. Вирішіть які якості ви зобразити на портреті. Їх необхідно розташувати в порядку значення та приклеїти на ватман. Ваша задача – відобразити не тільки зовнішні риси (колір волос, очей, форму носа та губ), але й внутрішні якості та здібності. Але не забувайте, що ви працюєте з різних поглядів, одні – з погляду учнів, другі – з погляду батьків, треті – з погляду педагогів. Як що під час роботи виникнуть питання – звертайтеся до мене. Як що є питання зараз – питайте. (Обов’язково відповідати на всі запитання учнів). Будь ласка, приступайте до виконання завдання. (записує на дошці час).

Ведучий (педагог, психолог): Зараз, коли всі групи створили свій облік навченої людини, спікери пригашаються до дошки для того, щоб представити роботу групи всім учасникам гри. Пропаную підвести підсумки гри „раді аналітиків”, які уважно слідкували за роботою в групах, за виконанням правил гри, за виконанням своїх ролей учасників команди. Вони також склали свій портрет, так як їм було запропоновано висунути гіпотезу та підтвердити її чи заперечити: „В сучасному суспільстві втрачена цінність навчання”. В „раді” були представлені різні категорії учасників, і їм було складно прийти до спільної думки. Як ви впорались з завданням?

- Поділіться своїми почуттями.
- Можете ви підтвердити висунуту гіпотезу?

Один представник із „ради аналітиків” відповідає на питання та відвертає або підтверджує гіпотезу.

Підведення підсумків гри: Спасибі всім, ви всі дуже гарно попрацювали. Погляньте серед вас цілих шість навчених людей, які.....

Головний підсумок цієї гри не в перемозі якої-небудь команди. Ви всі дуже добре попрацювали, проявили себе і, незалежно від результату, є головні переможці сьогоднішньої зустрічі. Це наші учасники. Я вважаю, що всі з нас мають свій ідеал та намагаються бути на нього схожими. Хай це складний шлях, погляньте, скільки необхідно мати рис характеру, щоб бути схожим на свою навчену людину. Хай вам щастить!

- Шановні діти:
- Сподобалась вам наша гра?
- Що корисного ви знайшли до себе в цієї гри?
- Які висновки зробили для себе?

Ведучий (педагог, психолог):

Мені дуже сподобалась наша з вами гра! Мені сподобалось з вами міркувати, спілкуватися, слухати ваші думки. Дякую вам! Наша гра скінчилась, до побачення!

Література

- Гильбух Ю.З. Внимание: одаренные дети.-М.: Знание,1991.- 80 с.
- Волков И.П. Много ли в школе талантов?- М.:Знание 1989. – 80с.
- Чудновский В.Э., Юркевич В.С.Одаренность: дар или испытание.- М.: Знание, 1990.- 80с.
- Развитие одаренности детей (опыт финалистов Всероссийского конкурса «Учитель года России»).-М.:Гуманит.изд.центр ВЛАДОС, 1997.- 272 с.
- Бекетова З.Н. Организация работы с одаренными детьми: проблемы, перспективы // Завуч. – 2004. -№ 7. – с. 83.
- Бискер Л.М. Программа «Одаренные дети» // Завуч. – 2001. -№ 4. – с. 39.
- Богоявленская М. Школьные проблемы одаренных детей // Шк. психолог.– 2005. -№ 3. – с. 6.
- Завельский Ю.К. Концепция работы гимназии № 1543 с одаренными детьми // Завуч. – 2000. -№ 1. – с. 107.
- Климонтова Т.А. Психологическая поддержка одаренных школьников// Педагогика. – 2004. -№ 4. – с. 95.
- Кулемзина А.В. Принципы педагогической поддержки одаренных детей // Педагогика. – 2003. -№ 6. – с. 27.
- Леднева С.А. Детская одаренность глазами педагогов // Нач.шк.. – 2003. - № 1. – с. 80.
- Матвеева Л.В. Одаренный ребенок в кругу сверстников и взрослых // Нач.шк. – 2003. -№ 6. – с. 19.
- Миронов Н.П. Способность и одаренность в младшем школьном возрасте // Нач. шк.. – 2004. -№ 6. – с. 33.
- Овсянникова Е.А. Одаренные дети: (из опыта работы) // Завуч. – 2004. -№ 7. – с. 153.
- Ознобихин А.И. Проблемы одаренных детей // Школа . – 2004. -№ 2. – с. 64.
- Программа « Одаренные дети»: (из опыта) // Завуч. – 2005. -№ 5. – с. 33.

Фролова Т. Большие амбиции маленькой школы: (школа для одаренных детей) // Дир. шк.. – 2004. -№ 8. – с. 53.

Хромова Т. Одаренные дети: (из опыта) // Восп. шк.. – 1997. -№ 4. – с. 6.

Черноголовая Н.Н. Программа работы с одаренными детьми // Образ. – 2004. -№ 7. – с. 32.